

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ

ΗΜΕΡΕΣ 4

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

*Εταιρία Λογοτεχνίας
Τα βιβλία είναι δωρεάν
Οι κρίσεις είναι*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΛΙΟΝΕΛΛΟ ΦΙΟΥΜΙ . . . Εικόνες άπ τις Άντίλλες
- Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ Είς έαυτόν (ποίημα)
- Β. ΤΑΤΑΚΗ Ή τραγωδία τής γνώσεως
- Μ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ . . . Σταχτιές άναλαμπές (ποίημα)
- ΑΘ. ΤΑΡΣΟΥΛΗ Χειμωνιάτικες ώρες
- ΕΙΡ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ . . Τό μείδισμα τής Κυρά Λένκως
(διήγημα)
- ΣΤ. ΚΟΣΜΑ Άπ τό σημειωματάριό μου
- Π. ΦΩΤΕΙΝΟΥ Αίμίλιος Ριάδης
- ΑΙΜ. ΡΙΑΔΗ Ό θάνατος τής μηλιάς (διήγημα)
Ποιήματα

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ: Γ. Άγορηνοϋ: «Τραγοϋδία» — Μαρίνου
 Σιγοϋρου: «Ό καλός άνθρωπος» — Ι. Συκουτρή:
 «Κριτικάί έκδόσεις νεοελληνικων λογοτεχνημάτων» —
 Ν. Κ. Κωνοταν.νίδη: «Άπό τόν Άπόλλωνα στ'
 Άπόλλωνα τής Ρόδου».

Χρονικά—Νέα Βιβλία.

ΕΤΟΣ Δ' - ΑΡ. 1

ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ
Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράγης 31—Θεσσαλονίκη

Ἀντιπρόσωπος τοῦ Περιοδικοῦ στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν ἔγγραφὴ
συνδρομητῶν καὶ κυκλοφορία: ὁ κ. Μ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
(«Γραφεῖον Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν». Μαυρομιάλη 2)

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἐτησίᾳ Δρ. 60

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » Δολ. . .

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:

Ὅλοσέλιδη Δρχ. 200

Μισὴ σελίδα » 120

Τέταρτο σελίδος » 70

Ἡ συνεργασία καὶ τὰ ἔργα θὰ στέλνονται ἀποκλειστικὰ
στὴ διεύθυνση: Γ. Δέλιος, Ἀετορράγης 31

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Ἔτος Δ' Τεῦχος 1

Φεβρουάριος 1936

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΛΕΣ

Στοὺς Maurice de Waleffe καὶ Jean Vignaud

ΝΕΚΡΗ ΦΥΣΗ

Ἀγόρασα γιὰ διασκέδαση, στὸ λιμάνι, ἓνα καπέλλο φαρδύ
ψάθινο, καλλιεργητοῦ, καὶ κουκουνάρες ἀνανᾶ μ' ὄψη ἀνώ-
μαλη, χρυσαμένη καὶ τοῦφες πράσινες στὴν κορυφή, ποὺ
μοιαζαν κεφάλια Καραΐβων στολισμένα μὲ φτερά.

Νεκρὴ φύση τῶν τροπικῶν στὴν κουκέτα τῆς καμπίνας·
καὶ καθὼς τὸ πλοῖο ἀπομακρύνεται—ἀτάραχο στὴ νύχτα—ὄλη
ἡ εὐωδία τῶν τροπικῶν ἠλιοφωτίζει τὸ ὄχρὸ κελλί.

Ὅλη; Πλάνη! γιὰτί λείπει ἐδῶ ἡ γλυκεῖα μαύρη λάμψη
τῶν ματιῶν σου, θαυμάσια κρεολή, ποὺ 'ναὶ τὸ κομψότατο
σῶμα σου, ὡσὰν ὁ πίδακας τῆς φοινικιάς καθὼς ξεπετιέται ἀπὸ
τὴ γῆ σου· ἐσὺ ποὺ εἶσαι, ἐσὺ ναί, ὄλη ἡ εὐωδία τῶν νησιῶν.

Μάταια ἀναδίνεται ἀπ' τοὺς ἀνανᾶ—ξυνὴ ζάχαρη—ἡ μυ-
ρωδιά· μὴ ἀναπάντεχη θλίψη λιμνάζει στὴν ἄυπνη καμπίνα,
ποὺ γίνεται πιότερο ἀκόμα πενιχρὴ μὲ τὴ βαθεῖα καὶ μεγαλό-
πρεπη συνομιλία τῶν μηχανῶν καὶ τῶν κυμάτων.

ΜΕΤΑΛΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Στὸν Henry Bérenger

Ἡ πρώτη προσωπικὴ συνάντηση μὲ τὸ παρθένο δάσος μοῦ
'λαχε στὴν Guadalupe, πάνω στὶς πλευρὲς τοῦ Matuba.

Σὲ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ νησιοῦ, ποὺ τ' ὀνομάζουνε Basse-
Terre κ' εἶναι ὡς τόσο φουσκωμένο ἀπὸ σβηρμένα ἠφαίστεια
—ἴδια βουβώνια—(ἓνα ἀπ' αὐτὰ—τὸ ψηλότερο: χίλια-πεντα-
κόσια μέτρα—ἔχει ἀκόμη ζωντανὰ φυτίλια ἀπὸ θειάφι καὶ τὸ
λένε γι' αὐτὸ Soufrière), ὅλοι οἱ ὕδρατμοὶ τῶν ἀνέφελων οὐρα-

νών λές έλκύονται κι άπορροφοϋνται άπό ένα σφουγγάρι που στίβεται κατόπιν και δίνει, σχεδόν κάθε ήμέρα, στραγγίσματα βροχής. Χωμένοι σε βαθειές χαράδρες, κρημνίζονται οί χείμαρροι μ' άφρισμένα άνατινάγματα, πηδήματα καταρράχτη, πρὸς τή θάλασσα κ είναι τό άπαίσιο ούρλιαχτό τους, τό ίδιο άκόμη που—γιγαντωμένο άπ τή νύχτα—ξάφνιασε τούς άντρες του Χριστόφορου Κολόμπου καθώς μ' άγωνία ξαγρυπνοϋσαν άναμένοντας τήν αύγή, όταν άραξε ή караβέλλα τους στ' άγνωστο νησί.

"Όλη αύτή ή ύγρασία γής και ούρανοϋ, πυρωμένη άπό πνοές καμινών, δίνει στο χῶμα μιá τεράστια δύναμη μαγιάς. 'Η βλάστηση όρμάει άπό τό έδαφος όργισμένη κι άσυγκράτητη ώσάν σπρωχμένη άπό ήράκλειο έλασμα. Οί κορμοί ρίχνονται νά σκαρφαλώσουν στον ούρανό κι άγωνίζονται νά ξεπεράσουν ό ένας τόν άλλο, νά δείξουν στον ήλιο, που 'ναι άνίκανος νά χωθή σε τοϋτο τ' ανακάτωμα, τή μιá τουλάχιστον πλευρά άπ τά πιό ψηλά τους φύλλα. Καί τά φύλλα αύτά—φύλλα ύπερτροφικά, παχιά, που θραύονται στα δάχτυλα ώσάν φτιαγμένα με γυαλί—κυριευμένα άπό παροξυσμό μεγαλομανιάς πολεμῶν ποιό νά φαρδύνη πιότερο, ποιό νά μακρύνη, νά έκταθῆ έξω άπό κάθε όριο κανονικού και πιθανότητας.

Σπασμωδική διψα ζωής μιās βλάστησης σ' όργανισμό, όπου θά 'ταν κόπος άνώφελος νά βυθίσης τσεκούρι, νά κόψης σύριζα έναν κορμό, ν' άποκεφαλίσης άλλον, νά μαδήσης μιá φυλλωσιά, άφοϋ άμέσως πλημμυρίζουν νέοι χυμοί, μανιασμένοι γι' άντεκδίκηση και νέος άσωτος πλοϋτος άπό 'ίνες άντικατασταίνει σήμερα όσα ξερίζωσες έχτές.

"Άπειρα δράματα τής φυσικής αύτης κοινωνιάς, όπου ένα δέντρο πρέπει βίαια νά σπρώξη τό γειτονικό, έν' άλλο, Ιταμό, νά πνίξη όποιον δειλό, τό κυνικό νά ρουφήξη τούς χυμούς άπ τό πτώμα του νεκροϋ συντρόφου, ένῶ τό ύπουλο—αϋτό—πηδάει στη ράχη του άφελέστερου κι' έκλέγει έλεύθερα τήν κατοικία του.

Πονηρές οί κληματοσίδες. Τις είδα στο Matubà ν' άναρριχώνται στους κορμούς, άπ τό σκίουρο πιό εύκίνητες άκόμα, έκτείνοντας παντούθε τά κρεμαστά τους χέρια, τά εύκαμπτα κι άτέλειωτα, που διχτυώνουν στο ίδιο σφιχταγκάλισμα τῶν θηλειών τους πανάρχια δέντρα και νέες ινδοκαλαμιές.

'Ο δρόμος που είχε άνέβει ως εκεί θαρραλέα, σχίζοντας

μ' έλιγμούς δίοδο άνάμεσα στις πράσινες στιβάδες τής πυκνοβαρειᾶς, καταθλιπτικής φύσης, σταμάτησε τώρα σ' ένα άνοιγμα ώσάν όμολογώντας τήν ήττα του. Στην άνάκατη ταραχή τῶν φυτῶν που όρμούσαν σ' έφοδο πάνω στο βουνό, ό άπογεματινός ήλιος, λοξός, ξεχώριζε σε χίλια και χίλια θρύμματα τις άπειρες διαβαθμίσεις του πράσινου.

'Αγνάντια όμως ή βλάστηση που βούλιαζε, έτσι τυφλή άντίθετα στον ήλιο, πρὸς τήν κοιλάδα, ήταν ένα μαϋρο τοίχωμα, ψηλό κι άδιαπέραστο, φτιαγμένο άπ τό ζοφερό μυστήριο χίλιων μύριων κορμών και φύλλων όπου δεν πάτησε ποτέ, στ' άργό πέραςμα τής προΐστορίας κι όλων τῶν έποχῶν, πόδι ανθρώπου.

Τό πρώτο μονάχα έπίπεδο δήλωνε τό σχέδιό του: σχέδιο πλακωτό όπως στα τοιχοχαρτώματα. 'Ινδοκαλαμιές δισταλμένες, λές κ είχε φυσησει μέσα τους κόσμος τιτάνων, πλέκανε ένα θρόισμα μικρών φύλλων πάνω σ' άλλα πελώρια, άγνωστων δέντρων, φαρδόμακρα σαν άκινάκες, γιγάντια και κρεμαστά σαν αύτιά παχυδέρμων. Κορμοί, κλαδιά, ρίζες σε πυκνό σύμπλεγμα και πάνω άπ' όλα, άνάμεσα σ' όλα, οί κληματοσίδες κ' οί μοιραίοι δεσμοί τους. Στην τόση συμϋκνωση κάποιο σπάνιο μάτι του άντίθετου ήλιου: βίγλες μοναδικές στον τοίχο άπό βασάλτη.

'Η Guadalupe, όσον άσωτη σε βλάστηση, είναι άπό πανίδα φτωχή—δὲ φιλοξενεί—καθώς λένε—άγρια θηρία (μήτε ένα φίδι φαρμακερό)! "Αν όμως, για κάποιο θαϋμα, έρχόταν ένας πάνθηρας του νέου κόσμου νά τοποθετήση, με προθέσεις όλότελα διακοσμητικές, τό γουναρικό του με τά ξανθά στίγματα, μπρὸς σ' αύτό τό μαϋρο άραβούργημα άπό κορμούς και φυλλωσιές, κ' ένα όμορφο γυμνό γυναικας συμπλήρωνε τό τραγικό ειδύλλιο, θά συλλογιζόσουν κάποιο άπ τά κάδρα εκείνα, όπου ό άγαθός τελώνης Henri Rousseau άγαπόλησε με τόση έπιμελέστατη φαντασιοπληξία τις θύμησης τής διαμονής του στην Κεντρώα 'Αμερική.

Μιá εύωδιά διαπεραστική—μανόλια, νάρδος, πολυάνθεμο;—πῶς ν' αναλύσω;—πρόσθετε τό κατάλληλο λιβάνισμα σ' εκείνον τό ναό τής φύσης. Καί πραγματικά: ένα άραπάκι ξεπρόβαλλε στο βατόχωρο με τις φτέρες, προσφέροντάς μου στην παλάμη, μεγάλους πολυμυρωμένους άγριους κρίνους: κ' έπειτα έν' άλλο μου 'δωκε—ώ! Εύρώπη! ό ήμεροδείχτης έδειχνα τότε

22 του Δεκέμβρη!—μιά χούφτα φράουλες μόλις τώρα μαζωμένες.

Έκει, πρώτη φορά, ένοιωσα τὸ ζευγάρωμα αὐτὸ τῶν δυὸ λέξεων ποὺ ἦταν γιὰ μένα ὡς τότε δίχως ὀρισμένη σημασία: Παρθένο δάσος.

Κατεβαίνει ἀπ' ἐκεῖ ἓνα νερὸ ποῦ—ἀπὸ τὸ σιδηρόχρωμα τῆς κοίτης του—τὸ λένε κόκκινο ποτάμι.

Ἐφτείαξα χωρὶ μ' ἓνα φύλλο, γονάτισα μπρὸς στὴν πηγὴ καὶ στὴ μεγάλη γύρω σιωπῇ ποῦ τὸ ὑγρὸ μουρμούρισμα μονάχα τάραζε, μετάλαβα θρησκευτικὰ τὴν ἀγνότητα τοῦ ἴδιου αὐτοῦ νεροῦ ὡσὰν νὰ 'ταν ἡ ψυχὴ τοῦ παρθένου δάσους.

ΚΟΜΨΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΙΝΔΟΚΑΡΥΔΙΑΣ

Ἀνάμεσα στὰ δέντρα τῶν τροπικῶν, δίχως καμμιά συζήτηση σοῦ ἀνήκει, Ἰνδοκαρυδιά, τὸ βραβεῖο τῆς κομψότητας.

Εἶτε πετιέσαι, ἀέρινη ἐσύ, ἀπ τὴν ὀρμητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ παρθένου δάσους, καὶ ὑψώνεσαι σὰν ἀκροβάτης μ' ἀφέλεια καὶ ὑπέροχη, πάνω ἀπ τοὺς πύργους τῶν κορμῶν καὶ τοὺς θόλους τοῦ πράσινου, εἶτε, πάνω σ' ἓναν παραλιακὸ κολπίσκο ὅπου τὸ κῶμα τῶν Καραΐβων ἔρχεται ν' ἀφήσῃ τὸν ἀφρὸ τῆς στερνῆς πνοῆς του, κι ὅπου δίχτυα φτωχικὰ στεγνώνουν δίπλα σὲ μιὰ ψαράδικη καλύβα, προσθέτεις τὸ λιτό σου θύσανο γιὰ νὰ μεταμορφώσῃς τὸν ταπεινὸ χῶρο σὲ παραδεισιακὴ γωνιά τῆς Ταϊτή, πάντα κι ὅπου νὰ 'ναι, χαράζεις στὸ τοπίο μιὰ εὐγενεὴ σφραγιδα.

Ἡ δικιά σου, εἶναι ἡ κομψότητα τοῦ πίδακα ποῦ τείνει πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ μετὰ πέφτει σὲ χιονάτη ἀποθέωση.

Τὸ δικό σου ἀνέβασμα εἶναι ἴδιο πυροτέχνημα ποῦ ὑψώνεται κι ἀνοίγει ξαφνικὰ ὡσὰν ριπίδι ἀπὸ σπινθήρες.

Εἶναι ὁ κορμὸς σου, στὸ σχῆμα σὰν ἀδράχτι· καὶ μοιάζει μὲ βραχιόνες καὶ δάχτυλα ἀρχόντισσας, ποῦ οἱ αἰῶνες, μὲ γαλάζιο ἀμόλυντο αἶμα, ἔχουνε λεπτύνει.

Κι οἱ λεπτοὶ θύσανοι τῶν φύλλων σου θυμίζουν τὸ σάλι ποῦ ἐλαφρὰ ρίχνουνε στοὺς ὤμους οἱ ἀριστοκράτισες βενετσιάνες γυναῖκες τοῦ λαοῦ.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Στοὺς Raphaël καὶ Lilie Elize

Μόλις τώρα στάθηκε τὸ πλοῖο στὸν ὄρμο τοῦ Fort-de-France καὶ μιὰ ὄρδη πιρόγες, μελαψὴ κ' ἐλαφριά, πολιορκεῖ τὰ νερά του σὰν σύννεφο κολεόπτερων. Ἀπ τὰ μακρουλά τσόφλια βγαίνουν ἐφηβικὰ γυαλιστερά κορμιά—κορμιά ἀπὸ ἀκαγιοῦ, κορμιά ἐβένινα, κορμιά ἄλλης τῆς ξυλείας τοῦ νησιοῦ. Οἱ βραχιόνες—μύωνες μόνον καὶ πετσὶ—εἶναι ἀφημένοι στὰ κουπιὰ λές σὲ ἀναμονή, τ' ἄσπρο τῶν ματιῶν μεσ' στὸ σκοτάδι τῶν μαλλιῶν καὶ τῶν προσώπων, εἶναι στραμμένο ἐρωτηματικὰ πρὸς τὰ πάνω, πρὸς ἐμᾶς ποῦ σκυμμένοι στὴν κουπαστή, κοιτάμε.

Τί ζητᾶνε λοιπὸν τοῦτοι ἐδῶ, οἱ δίχως φτερὰ καὶ δίχως βέλη καραΐβοι;

Τὸ μάντεψε κάποιος ταξιδιώτης καὶ ρίχνει ἓνα νόμισμα στὴ θάλασσα. Τὸ στρόγγυλο μικρὸ ἀντικείμενο ἀγγίζει τὸ νερό, διακρίνεται στὴν πράσινη διαφάνεια—ἀέρινος βῶλος σ' ἓνα γυαλί—καθὼς ἀσημωμένο κι ἀργὸ βουλιάζει. Ἐξαφνα μιὰ βουτιά ραγίζει τὸ κρῦσταλλο καὶ τὸ θολώνει. Ἐνας ἀπ τοὺς χρωματισμένους μάγκες ρίχτηκε ὡς κάτω.

Βρασμοὶ ἀπ' ἀφροὺς κ' ἓνας βραχιόνας ποῦ ἀναδύεται.

Τὸ μικρὸ νικέλινο δισκάκι ποῦ θριαμβευτικὰ τείνεται ἀνάμεσα σ' ἀντίχειρα καὶ δειχτή. Ἡ λευκότητα ἐνὸς ἐφηβικοῦ χαμόγελου στὸν ἔβενο τοῦ προσώπου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ σημάδι. Νομίματα καὶ νομισματάκια πετιοῦνται βροχὴ ἀπ τὴ γέφυρα, σὰ χάλαζα. Τότε ἡ σκηνὴ γίνεται ἓνα ὑδάτινο σατανοτάββατο μὲ δ.α.ζολάκια σὲ πνευθυμία. Ρίχνονται ἀπὸ παντοῦθε, σιωπηλοὶ μὲ τεντωμένους τοὺς βραχιόνες, ἐνωμένα τὰ χέρια, φτειάχοντας μὲ τὸν κορμὸ καὶ τίς κνήμες ἓνα μονάχα ἀδράχτι ποῦ μοιάζει νεκρὸ καὶ ποῦ, στὸ βυθὸ μόνον τοῦ νεροῦ ἐμψυχώνεται ὁμοια ὀλότελα στὸ πετούμενο ψάρι καθὼς ξαναβουτάει στὸν ὠκεανό.

Οἱ πιρόγες μείνανε κενές σὰν ἄδεια μπιζελοτσόφλια. Τώρα ἡ θάλασσα εἶνε μιὰ τοιχογραφία μὲ χαρούμενες τροχιές, σύντομους ἀναβρασμούς, μικρὰ κεφάλια ποῦ ἀναδύονται σπάζοντας καὶ φοινικιές ποῦ δείχνουνε ψηλὰ τὸ μικροσκοπικὸ τους τρόπαιο.

Στ' άναμεταξύ νά οί πειρατές· λαστιχένια έρπετά, σ' έφο-
δο γιά τίς ήσυχες πιρόγες.

Ώ! όπτασία πρωτόγονης ζωής, σύντομη όψη ένός κόσμου
στην παιδική του έποχή, μάθημα χαράς και ύγείας γιά μάς
πού έρχόμεθα μέ σκληρά ύποδήματα και άκαμπτοι, άπ τίς θλιμ-
μένες πολυθρόνες του πολιτισμού.

Πρώτο χαιρέτισμα τής Μαρτινίκας, ζητώ!

Έμπρός! άς άδειάσουμε τό μικρό πουγγί γιά νά τούς δοϋ-
με άκόμη νά ριχθούν άπ τίς πιρόγες, τρεΐς, πέντε, δέκα, μέ τή
χάρη τών καρπών που πέφτουν σάν τραντάζεται τό δέντρο.

T A M A

“Όμοια μέ τούς Ιταλούς εκείνους «πριμιτίβους» που
μεταμορφώνουν τή γυναίκα τών όνείρων τους σέ μυστικοπαθή
δημιουργήματα, θά ήθελα νά φτειάξω άπό σένα—πού δέν είσαι
μήτε θά είσαι ποτέ άλλο γιά μέ παρά μία άγνή όπτασία—
τήν κρεολή Παναγία.

Μέ παθητική λατρεία νά σταματήσω στό μικρό πίνακα
άπό ξύλο τής Μαρτινίκας, τό βλέμμα σου—μεγάλο μαϋρο δια-
μάντι—πού τ' άναζητάω μ' άγάπη, δίχως λόγια άλλ' όχι δί-
χως κάποια γλυκειά άδημονία ώς στή στιγμή που θά δεχτή
τό δικό μου βλέμμα—ν' άκολουθήσω τό νυχτερινό και σγουρό
κϋμα τών μαλλιών σου καθώς είναι ριγμένα—μικρός καταρ-
ράχτης—πίσω άπ τ' αυτί και τούς ρώθωνες, τούς διεσταλμέ-
νους στην ήδονή τών πολύ μεθυστικών άρωμάτων του νησιού
σου—κακάο και ροϋμι, βανίλια και ylang-ylang.—

Μιά όλότελα ξεχωριστή φροντίδα θά είχα διαλέγοντας τά
κεχριμπάρια και τίς σκιές γιά νά χαΐδέψω, στην είκόνα, τήν
έπιδερμίδα σου εκείνη, που θά 'ναι στην άφή πιότερο άπό ρο-
δάκινο βελούδινη, κ' είναι στην όραση πολύτιμη σάν του κιν-
νάμωμου τό φλοϋδι, όταν μέ χαριτωμένη στάση τείνει τά χέ-
ρια άπ τούς λεπτούς του κόμπους.

Άλλά γιά ν' άποδώσω τό χρώμα κείνης τής παιδικής σου
χάρης—χάρη νεαρής τών νησιών ίνδοκαρυδιάς—τή γοητεία τήν
άνείπωτη και άσύγκριτη, φτειαγμένη άπό άπλότητα και άλήθεια
άπό καλωσύνη κ' έξυπνάδα, δε θά 'μνησκε πιά τίποτε στην
χρωματοτυξίδα, και ό πτωχός τεχνίτης άλλο τί δε θά 'χε παρά

νά στραγγίση στό ξύλο, ώς τή στερνή σταγόνα, όλο τό κλει-
στό πάθος τής δίχως καν έλπίδα πειά καρδιάς του.

Έτσι τελειωμένη, θά τοποθετούσα τήν είκόνα σ' ένα άπό
έκείνα τά παρεκκλήσια που φυλάνε ταπεινά στό σταυροδρόμι
τή μεταξένια θάλασσα του άνθισμένου ζαχαροκάλαμου και τά
γιγάντια ριπίδια τών μπανανιών.

Και θά μου ήταν άξια έπιβράβευση νά μπορώ νά λα-
τρεύω τήν Κρεολή Παναγία μου, σιωπηλά, όταν πέφτει τό
βράδυ πάνω στα πελώρια, μ' άγνωστα όνόματα, δέντρα, ντύ-
νοντας μέ μία δεύτερη νύχτα τή νύχτα του τροπικού δάσους,
ένώ άνάβει μέ κροταλίσματα ό τρελλός χορός τών έρεθισμέ-
νων γρύλλων, και άπαντοδν οί πυγολαμπίδες μέ τ' άμέτρητο
λαμπύρισμά τους φτειαγμένο άπό τή δρόσο τής σελήνης.

TA FILAOS TOY FORT-DE-FRANCE

Στήν Irmine Romanette

Στίς Άντίλλες, μέσ' στή φυτική πολιτεία που γεννήθηκε και
άναπτίχθηκε μέ τή χαρά του ήλιου, έντονο σάλπισμα γιορτα-
στικό, έλειπε ή φωνή τής μελαγχολίας.

Έτσι φέρανε έδώ άπ τίς άκτές τής Μαδαγασκάρης, ξαδέρ-
φια τροπικά τής Ιτιάς, τά filaos

Κρέμεται άπ τόν ψηλό κορμό που ύπάκουσε στό σκούνη-
μα του άνέμου, ή θλιμμένη κόμη, βαθειά πράσινη, σκοτεινή
σχεδόν, λεπτή σάν τή βροχή, διάφανη ώσαν τό φύλλωμα τών
σπαραγγιών όταν γιομίζει τό φυτό τους σπόρο.

Ευαίσθητα πολύ τά filaos, μοιάζουν κεραΐες έτοιμες νά δο-
νηθούν στό παραμικρό άγγελμα· και τό άέρινο παράπονό τους
τόσον έντονο άλλα και τόσο διακριτικό, σέ σταματάει άπότο-
μα όπως—στις χώρες μας—τό τραγοϋδι τών τηλεγραφικών
συρμάτων, που σέ ξαφνιάζει σ' έρημο έξοχικό δρόμο.

Πρόθυμα φαντάζομαι πώς όταν οί νέες του νησιού, κρεολές
ή μαϋρες, παθαίνονται άπ' άγάπη, αυτά, τά filaos, θά γίνονται οί
έμπιστοι ποιητές που γιά νά τίς παρηγοήσουν μεταφράζουνε
τόν πόνο τους σέ λυπητερό τόνο έλεγείου, σκορπίζοντάς τον στό
μυρωμένο άγέρα του ώκεανού, ώς τ' άπειρο.

Στο Fort-de-France φύτεψαν φίλαος σέ μιὰ λεωφόρο ὅπου ἀράζουνε τὰ μεγάλα ὑπερωκεάνεια, βαριά ἀπὸ περίπλοκα εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα· κ' ἡ λιγνὴ σκιά τους προστατεύει ὀλόκληρο ἀνακάτωμα βαρελιῶν, πού 'ναι ἔτοιμα νὰ φορτωθοῦν. Σὰν πρώτη ἐντύπωση, εἶναι ἀποκρουστικὴ ἡ οἰκειότητα αὐτῆ πεζότητος καὶ ποιήσης.

'Ἄλλ' ὅταν ἡ ὁσφρηση σέ πληροφόρηση πὼς μέσ' στὰ βαρέλια ἀνάβει τὸ ἱερό του ἄρωμα, τὸ ροῦμι, σκέπτεσαι πὼς τὰ φίλαος—σὰν ποιητές—ξέρουν νὰ νοιώσουν καὶ τὸ παράπονο τοῦ φυλακισμένου ἐκεῖ μέσα ἡλίου...

Φίλαος τοῦ Fort-de-France πού κάτω σας περπάτησα μ' ἀργὸ βῆμα, σιγὰ κ' ἠδονικά ρουφώντας τὴν ἀπαράμιλλη σπανιότητα κείνης τῆς ὥρας, νοιώσατε μήπως κ' ἓνα μυστικὸ δικό μου πόνος; Θὰ διηγηθῆτε ἄραγε κάποιο βράδυ στὰ μελτέμια πὼς μπόρεσε κάποτε τὸ βλέμμα τοῦ νησιοῦ σας νὰ μαγέψῃ ἓνα ὄδοιπόρο, ποιητὴ τῆς Ἰταλίας;

(Μετάφραση ἀπ τὸ Ἰταλικὸ 'Αλκ. Γιαν.) LIONELLO FIUMI

ΣΗΜ. Μ. Η. Οἱ λυρικές αὐτές πρόζες εἶναι ἓνα εὐγενικό δῶρο στὸ περιοδικὸ μας ἀπὸ τὸν ξεχωριστὸν Ἰταλὸ ποιητὴ καὶ διευθυντὴ τῆς λογοτεχνικῆς ἐπιθεωρήσεως «Dante» κ. Lionello Fiumi ὕστερα ἀπὸ τὸ πρόσφατο ταξίδι του μαζί μὲ ἄλλους εὐρωπαίους διανοουμένους στὶς Ἀντίλλες.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

ΤΟΥ ΑΛΕΞΗ ΜΙΝΩΤΗ

4 Βγάλαμε πια, ψυχη, μακριες φτερούγες,
τον ὕστερο ἄθλο διάβη το σκουλίκι,
δε μας χωρῶνε πια τῆς γῆς οἱ ροῦγες,
πηδαίει ἡ μικρήμας θυγατέρα ἡ Νίκη,
καὶ δένει τὰ σαντάλιατῆς νὰ φύγει!
7 Βοράστρι ο νους καὶ τὰ φτερά τσελίκι·
ψυχῆμου, αγέρας καὶ φωτῖα τυλίγει
τὰ στήθιασσο, τὰ γόνατα, τὸ στόμα·
κλώτσα τῆ γῆς κ' εἶναι ἡ ζωῆμας λίγη!
10 Πλαντάει ὁ θεός, πετας καινούργιο σώμα,
βαγκέστισες στῆς νερογῆς τῆ φλοῦδα
νὰ σούρνεσαι, ψυχῆμου ουρανοδρόμα·
13 χτύπα τὰ νέα μακριά φτερά με ασπούδα,
ανθρώπους, ζα, βουνα, θεούς, παράτα
καβάλα σε ατσαλένια πεταλούδα!
16 Κορφή του αγέρα, ολόρθη μπλάβη στράτα,
γκιόστρα ἀψηλῆ του πιο μεγάλου αγώνα,
καλῶς σε βρήκα πια, μεγαλαμάτα!
19 Αλάνισα του ἀπέραντου γοργόνα,
κρατάει ἡ ψυχη σγουρο τριαντάφυλο ὄλα
τ' ανεμικα κι ἀρχίζει διαλεγώνα.
22 Μην ξεδιαλες, ψυχῆμου, ἀνέγνια ἀμόλα·
στους ἀψηλούς γκρεμούς τὰ νέα φτεράσσο
κι ολάνοιχτα τὰ μάτια γυροβόλα!
25 Ποιὰ νάναι ἡ ψωροπέρφανη μπροστάσσο
σφηκοφωλία με το πολὶ φαρμάκι;
στερνη βολα για ρίχ' τῆς τῆ ματιάσσο!
28 Σερσέμηδες, ξυπνούληδες, ἀχμάκοι,
βδελιάρικο μιάλο, καρδία τσουκνίδα
παλιομερολογίτες κ' ἐμποράκοι!

31 Στη λασπουρια η ζωήτους σαπροφίδα
σουρίζει ξαμολώντας τον οσκρότης·
να φύγουμε, ψυχη, κ' είναι η πατρίδα!
34 Νίκη η φυγη και μόνο π.α ο προδότης
μένει πιστος στην πιο μεγάλη αγάπη·
έδωσε πια ο τραχης καρπος της νιότης.
37 το αφτέρουγο πιτσούνι αποδιαντράπη,
πληθήναν τα φτερα, κλωτσάει τη μάνα
κι ορμάει αγκαλια ψηλα με το δρολάπι!
40 Βαθια μεσ' στα βουνα η γλωσοκοπάνα
με λιγδερους, σκεβρους κομιτατζήδες,
πρόσβαρη οχια σπαρνάει η Μπαλκανομάνα.
43 Καταβορα τσιγγάνοι βιολιτζήδες
παίζουν σκυφτοι μπρος σε παχιους μπογιάρους,
με τις γδυμενες στα γόνα χαχαρίδες.
46 Γρέγος φυσάει, τους κάμπους τους κονιάρους
πέρνα, ψυχη, και διάβα την Εβρώπη·
ακλούθα εσυ, γοργο φτερο, τους γλάρους
49 πούχουν καρδια το φλογερο λιοτρόπι·
μη σταματας! οι μάβροι αφτοι λεκέδες,
ψυχήμου, οι κοπροβάβουλοι 'ναι ανθρωποι!
52 Τ' ανάσκελα σε βουρκοκαναπέδες
οι πολιτείες ξεσκέλοτες καπνίζουν·
κ' οι κούρβες της σαπίλας ψυχοπαίδες
55 χασις κι' αψα γλυκέρια τις ποτίζουν,
να νειρεφτουν τα δεν μπορουν να κάμου.
Χρουσο γουρούνι είναι ο θεος που ορίζουν
58 κι ανεμουρουν σκυφτοι τη λάσπη χάμου
και στάζου αφρους τα δόντιατους και γλοιτσα.
Στον πιο κρουφο παστο του ανόσιου γάμου
61 κοπροσκυλιάει βαμένη πουτανίτσα
κι όλους χοιρομουριάζει μως αγγίζει
τους κάφκους της με τη μαβλίστρα αγκλίτσα.
64 Αχ η ψυχη και πότε πια θα ρίξει
της πυρκαγιας το πιο λιμάρο μπόι
και σε θελιες σφιχτες φωτιες να τρίξει
67 της κούρβας γης το βρωμοψυχολόι!
Τα νύχιατους γοργα τροχουν οι αγιούπες·

10

ο κόρακας κατέβη πια και τρώει·
70 σήκω, ψυχη, καλες πολυ 'ναι οι κούπες
οι κεφαλες, κρασι γλυκο να πιούμε!
Χτύπα γοργη φτερούγα απ' τις τουλούπες
73 του λιπαρου πηχτου καπνου να βγούμε,
τη γρια γλωσου παράτα μνήμη πίσω
και το 'Αβριο, το άγριο αγρίμι, ας κυνηγούμε!
76 Λάσεται το άγιο ζο και μόσκο πλήσο
στου νου αμολάει το στρουφιχτο φαράγγι·
ήρθε ο καιρος ο μάρκαλος να κλείσω
79 μεσ' σ' ερωτιας αγκάλια την ανάγκη
και να χαρω γρικώντας στο άγριο δέιλι
ρόχο ν' ασκόνουν μεσ' στη βρώμα οι Φράγκοι!
82 Υπομονη, ψυχη, και το σταφύλι
της γδίκησης θα ουρμάσει αγάλια αγάλια
και θ' ανεβει αφριστο κρασι στα χείλη·
85 και τα χοντρα του μαχαιριου κοράλια
το αρχοντικο θα πιτσιλίσου ατλάζι!
Μα τώρα νά, φανήκαν τ' ακρογιαλία
88 κι ο δροσερος Ατλαντικος σε κράζει!
Δροσέρεψε η κοιλια κι αφρος στο κύμα
ο αιματομένος λάβρος νους αράζει·
91 χοντρόρογα τσαμπια πετάει το κλήμα
που απ' τα νεφρα στο λόγο ανηφορίζει
και κουναριέται ο νους με πλούσια ρίμα!
94 Η φτέρουγα αστραπη το πέλαο σκίζει
κι απ' του καπνου το πλαντερο τουφάνι
το σιδερο ρουφώντας ρογοβύζι
97 τ' ολοστερνο μωρο της γης εφάνη.
Μάτια γιαλένια, αφτια χωνια, το τέρας,
με φωτερες ρεκλάμες πυροφάνι,
100 τα σπλάχνα τρυπανούσε της μητέρας
πετρόλαδο να βγάλει να βυζάζει.
Μάβρη, πνιχτη' ταν καμινάδα ο αγέρας
103 και κόλασης ολούθε πλέρια τάξη
κι ο αφέντης του καιρούμας ο ουραδάτος
με σιδεράλογο σεργιάνναε αμάξι
106 κουδουνιστα σαν όφης κουρκουλάτος.

11

Γειάσου, αγγωνα, της γνώσης το αποσπῶρι
και της ζωης ο μαίμουδίσιος πάτος!
109 Τούτο 'ναι πο στερνο του νου κοκόρι,
προύντζος αφρος και κράζει ορθο και φέρνει
το ηλεχτρικο, το ψέφτικο λιοβόρι!
112 Καρβουνοφας σπαριας στα κάστρα σπέρνει
βίδες, καρφια, καφτο σιδεροβρόχι
και μπλάβη ατσάλινη άνοιξη προβαίρνει
115 με ανθο φαρμακερο το κίτρινο 'Όχι·
καί σούρνεται στα νέα κορμια με αγκούσα,
τη σκοτεινήτης γλείφοντας απόχη,
118 μια νέα ψυχη σαρανταποδαρούσα.
Σκουλίκιασε, παιδια, της γης το μήλο
και της καρδιάσμας στέρεψε η ανερούσα·
121 πια δε γελάει, πια δε φιλάει το χείλο
κατάντησε ο καιρος παρας, μαράθη
κάθε χλωρο στις ζωης το δέντρο φύλο!
124 Πηχτη χολη του νου το κατακάθι·
χτύπα, ψυχη, τις φτέρουγες - ξεκρίνω
μακρια, σε οκνα νησια, το αλησιμονάθι!
127 Νησι του Ειρηνικου, κατάσπρο κρίνο,
κι ως βάβουλας στον κόρφο σου πώς μπαίνω
και το άγιο μέλι της ζωης πώς πίνω!
130 Δείλι ροδάτο, ακρόγιαλο ανθισμένο,
γδυμνα κορμια με γιασεμια γιορντάνια,
φυσάει αλαφρο μελτέμι μυρομένο.
133 και πρόβαλε ο θεος μεσ' στα φυντάνια
σαν κατηφες με αδρα χνουδάτα φύλα.
Της νέας χαρας περνουν τα караβάνια,
136 της εφτυχιας διαβαίνει η ανατριχίλα
κι απλόνει το κορμάκιτης το βράδι
κυματιστη ως νερο, τραγανοχειίλα,
139 με το άλαλο βελουδοτότης χάδι
και σ' αγκαλιάζει αγράμπελη η Αλησιμόνα.
Στ' ολάνθιστο της γης περιπλοκάδι
142 πιάστης, ψυχη, και κελαηδας αηδόνα
και πνίγεισε θελια η παράδεισο όλη·
ξύπνα, Κερα, ξακλούθα τον αγώνα

145 και φύγε απ' της χαρας το χλιο περβόλι!
Η γάβρα ρόδα πια του νου αμολήθη
κ' έπιασε ορθο της ανταρσιας το μπόλι·
148 έχετε γεια, σγουρα γυναικια στήθη
και στοχασμοι του δειλινου δροσάτοι·
φωνες γρικω, καρδιες χτυπουν, κουνήθη
151 βουβάλι μαλιαρο ο θεος στην πλάτη
κίτρινης γης και σα σεισμος μεγάλο
βρονταδονάει στ' αφτιάμου ποδολάτι!
154 Κουλήδες, νά, φτερα κατα το λάλο
της πίκρασας και του πολέμου ανοίγω·
αχ νάταν πια και το δικόμου ζάλο
157 με όλα τ' αδέρφιαμου να σμίξει, λίγο
στης γης κ' εγω τα φορτομένα αμπέλια
με όσους πεινουν, διψουν, να μπω τον τρύγο!
160 Για νάχε η γης χερολαβες κερκέλια,
μαζίμου ν' ανεβει στον μπλάβο αιθέρα,
στου νούμου κρεμασμένη τα τσεγκέλια!
163 Αητόχαρη ψυχήμου, θυγατέρα
της θλίψησμου και του μεγάλου ιδρώτα,
για ζυγαριάσου στην κορφη του αγέρα,
166 χρόνια, ψυχη, τα νύχιασου ακονώτα,
κι αγνάντεψε τη γης και κάμε κρίση!
'Εφταξες πια στ' αχνάριασου τα πρώτα,
169 έβγαλε ανθο, όλο φως, το αφο μεθήσι
και την ουράτιου δάγκασε σα φ'δι,
γύρα απ' του θάνατου νερου τη βρύση,
172 το γαλανο ολοστρόγγυλο ταξίδι!
Και μια αστραπη στραφτάλισες, ψυχήμου,
ρουμπίνι ιερο, στο μέγα δαχτυλίδι!
175 Μικρη δαχτυλιδόπετρα ακριβήμου,
πρι σκορπιστεις στα γκρέμνα τ' αστροφόνα,
σήκω, ψυχη, λιγνη αστραπη η ζωήμου!
178 κι άρπα αφηλα τη γης, τη γρια χελώνα!
'Ένα ανοιγόκλεισμα ματιου, μα φτάνει·
όλο τον κύκλο αφτη θα δει του αγώνα
181 κι όλο του νου το αχνο περδικοπάνι,
που κυματάει στην άβυσσο αποπάνω!

Και τότε πια του Χάρου το δραπάνι
184 δεν πάει ναρθει! απ' το βραχνα τον πλάνο
ζωης και χάρου θάχει η γης ξυπνήσει
κι ο σκοτεινος φονιάς στο φως απάνω
187 άδιο μονάχα αγέρα θα θερίσει!

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

I

«"Αχ! τί βάσανο πού είναι να βλέπη κανείς την αλήθεια και να μη μπορή να τη δείξη στους άλλους!», έτσι λέει ο Ψυχάρης στο ταξίδι του, (έκδ. Γ'. σ. 242).

"Όσοι είδαν από κοντά τó έργο του, τόν άγώνα του, πού βάσταξε όσο και ή ζωή του, την αντίδραση και τις άπογοητεύσεις πού τόν περίμεναν πολλές φορές, καταλαβαίνουν πολύ καλά τó βάσανο, πού τόν πιέζει.

— Να βλέπης την αλήθεια και να μη μπορής να τη δείξης στους άλλους. Βάσανο μόνο; Να πιστεύης πώς κρατάς την πραγματικήν αλήθεια για τó καλό, για την πρόοδο, για τη σωτηρία τών ανθρώπων, να θυσιάζεσαι για την αλήθεια σου, να σβύνης τó έγώ σου, να τó έκμηδενίζης, να θέλης και όμως να μη μπορής τίποτα άπ' όλα αυτά να δείξης στους άλλους. Δέν είναι βάσανο άπλως, — ο Ψυχάρης στο σημείο αυτό στάθηκε πολύ λιτός, — είναι τραγικό. Κι έτσι τó δείχνει ο Ντοστογιέφσκυ στο: όνειρο ένός γελοίου ανθρώπου: «Λυποούμαι, λέει ο γελοϊος άνθρωπος, γιατί αυτοί δέν ξέρουν την αλήθεια. "Αχ, πόσο καταθλιπτικό είναι να ξέρης μονάχος σου την αλήθεια! Και να σκέπτεσαι πώς αυτοί δέ θά τη μάθουν ποτέ! Δέ θά μπορούσαν να τη νοιώσουν».

Αυτή ή διάσπαση της πνευματικής έπικοινωνίας με τούς άλλους ανθρώπους, πλημμυρίζει με τραγικότητα τη ζωή όλων τών άποστόλων, μικρών και μεγάλων, της αλήθειας. Κλασσικό παράδειγμα ο Νίτσε.

"Εμείς οί άλλοι, την τραγικότητα της ζωης των τη ζούμε μετά τó θάνατό τους. Τότε, κι άς μην αναγνωρίζωμε άκόμη την αλήθεια τους, μας συγκινεί ή μοίρα των με την τραγικότητα και την εύγένειά της, και χύνουμε τότε τά δάκρυα πού δέ σταθήκαμε ίκανοί να χύσωμε την ώρα πού έπρεπε. "Ετσι οί 'Αθηναίοι,

ἀφοῦ πότισαν τὸ Σωκράτη τὸ πικρὸ κώνειο, μαζεμένοι ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια στὸ θέατρο γιὰ νὰ γελάσουν μὲ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους, πού σσύριζαν τὸ δάσκαλο, ἀντίς αὐτὸ ἔχυσαν πικρὰ δάκρυα.

Οἱ ἴδιοι ὅμως οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀλήθειας τὴν τραγωδία τους τὴ ζοῦνε κάθε στιγμή τῆς ζωῆς των, μ' ἓνα τρόπο χεροπισσῶτο, καὶ τὸ μόνο ἀντίρροπο πού ἔχουν, εἶναι ἡ δύναμη, πού τοὺς χαρίζει ἡ πίστη, ὅτι ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους τὴν ἀλήθεια.

Λέμε ὅτι ὁ λόγος εἶναι τὸ «ὄργανον συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων». Καὶ ὅμως τὸ λόγο χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ ἥρωες τῆς ἀλήθειας, γιὰ νὰ δείξουν αὐτὸ πού βρῆκαν, μὰ δὲν καταφέρνουν νὰ συνεννοηθοῦν, νὰ πείσουν. Γιατί ὁ λόγος εἶναι βέβαια ὄργανο, ἀλλὰ ἓνα ὄργανο μὲ κάποια ἐσωτερικὴ αὐτονομία. Ἐπειτα ἡ συνεννόηση προϋποθέτει δύο λόγους. Ἐναν πού δίνει καὶ ἓναν πού δέχεται. Γιατὸ ὁ λόγος δὲν ὀδηγεῖ ἀναγκαστικὰ στὴ συνεννόηση. Συχνὰ φέρνει στὸ ἀντίθετο. Κι ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη ἀρχίζει ἡ τραγωδία, πόσες φορές περίπλοκη! Ὁ ἀγωνιστὴς δὲ θὰ πρέπει νὰ νικήσῃ μονάχα τὴ μοναξιά πού ἀπλώνεται γύρω του· πρέπει νὰ ναι ἕτομος νὰ ἀνέβῃ σὲ κάποιο Γολγοθὰ γιὰ νὰ σταυρωθῇ, ἢ νὰ δεχθῇ ἀπὸ τὰ χέρια κάποιου δήμιου τὸ πικρὸ κώνειο. Καὶ νὰ ἔχῃ καὶ τὴ δύναμη νὰ στέκεται σὲ μιὰ αὐτοκυριαρχία, γιατί οἱ γύρω του «οὐκ οἶδασιν τί ποιοῦσι».

Οἱ τραγωδίες αὐτές, δὲ θὰ μπορούσαν ἄραγε νὰ μὴν εἶναι ἀπαραίτητες; Σκέπτομαι αὐτὴ τὴ στιγμή: «μὲ πόσους τρόπους δὲ μπορεῖ νὰ δονῆσῃ κανεὶς τίς χορδές ἑνὸς ὄργάνου! Ἡ μουσικὴ ἐρμηνεῖα πού θὰ ἀκουστῇ κάθε φορά, θὰ ἐκφράζῃ τὴ μουσικὴ σου οὐσία. Ἡ χορδὴ στάθηκε τὸ ὄργανο γιὰ τὴν ἐκφρασὴ τῆς. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ λόγος, ἓνα ὄργανο γιὰ ἐκφραση εἶναι. Ἐξωτερικεὺς τὴν οὐσία τῆς ἀλήθειας πού κρύβεις». Μιὰ τέτοια ἀντίληψη τοῦ λειτουργικοῦ ρόλου τοῦ λόγου, ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους σιγὰ σιγὰ στὸ σεβασμὸ τῆς προσωπικότητος. Δὲν πιστεύομε πιά στὴν ἀλήθεια μ' ἓνα τρόπο στενὰ «λογικόν», πού ὀδηγεῖ στὴν ἀποκλειστικότητα, στὸν ἀπόλυτο δογματισμὸ. Δὲν πιστεύομε πιά πὼς ὁ λόγος δημιουργεῖ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ὅτι δίνει ἐκφραση καὶ μορφή στὴν οὐσία τῆς ἀλήθειας, πού ἐκπηγάξει ἀπὸ ὅλη μας τὴν πνευματικὴ προσωπικότητα. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, δὲ δεχόμεσθε τὸν «ἄλλο» ὡς ἐλεγκτὴ καὶ ἀποδέκτη τῆς ἀλήθειας μας. Τὴν ἀλήθεια τὴ βασανίζομε ἀπρόσωπα, πέρα ἀπὸ τοὺς «λό-

γους», πέρα ἀπὸ τὸ λόγο ὡς ὄργανο συνεννοήσεως, μὲ τὸ λόγο ὡς ἀντικειμενικὸ ἐλεγκτὴ. Κι ἔτσι, ὅταν ἀποτεινόμεσθε στοὺς ἄλλους, δὲν ἔχομε τὴν ἀξίωση ὁ δικὸς μας ὁ λόγος νὰ ὑποκατασταθῇ ἀδιαμαρτύρητα μέσα τους, στὸ δικὸ τους τὸ λόγο.

Ἄναγνωρίζομε πὼς μπορεῖ νὰ παίζομε διαφορετικὰ τὸ ἴδιο ὄργανο καὶ ὅπως εἶπαμε, ζητοῦμε τὰ πεισιτήρια καὶ κριτήρια τῆς οὐσίας τῆς ἀλήθειας πού φέρνομε μέσα μας, μόνο στὴ σφαῖρα τῆς ἀντικειμενικότητος. Ὅταν δοῦμε ἔτσι τὸ ζήτημα, ἡ πραγματικότητα γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε στὴν ἀρχή, μειώνεται. Εἶναι δυνατὸ ἡ ἀντίθεση γνωμῶν νὰ μὴν ξεσπᾶ σὲ τραγωδίες.

Ἀκέραιη μόνο θὰ μένη ἡ ἐσωτερικὴ τραγωδία. Ὁ μεγάλος ἀπόστολος τῆς ἀλήθειας, αὐτὸς πού θὰ αἰσθάνεται ἀδίστακτα, πὼς πατὰ γερὰ ἐπάνω στὴ γῆ, καὶ εἶναι πλημμυρισμένος ἀπὸ φῶς, θὰ βλέπῃ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς του πὼς ταξιδεῦει μονάχος. «Θὰ κρούῃ εἰς ὧτα μὴ ἀκούοντων». Θὰ τοῦ μένη πάντα ἡ λύπη γιατί στὸν ἀνθρώπινο ἀγῶνα νὰ μὴ νικήῃ τὸ καλύτερο, γιατί νὰ μὴν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸ ἴδιο καλοὶ μουσικοὶ τοῦ λόγου.

Ποιὰ εἶναι ὅμως ἡ οὐσία τοῦ καλύτερου, τοῦ ὀρθότερου; Ἐδῶ εἶναι πάντα τὸ λεπτὸ σημεῖο. Κι ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ διαφωνία καὶ ἡ τραγωδία. Εὐτυχῶς γιὰ τὴ ζωὴ, εὐτυχῶς γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γιατί, ἂν εἶναι τραγικὴ ἡ μοῖρα καὶ ἡ μοναξιά τοῦ ἥρωα τῆς ἀλήθειας, ἡ τραγικότητά τῆς γεμίζει παλμὸ καὶ δύναμη τὴ ζωὴ. Τί θᾶταν ἡ ζωὴ ἂν ἔλειπεν ἡ τραγικότητα αὐτῆ; Κανενὸς ἀνθρώπου ἡ μοῖρα δὲ θᾶταν τραγικὴ, ἂν, ὅπως εἶπαμε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦταν τὸ ἴδιο καλοὶ μουσικοὶ τοῦ λόγου. Ἄν δηλαδὴ ἀπλώνοταν πέρα ὡς πέρα στὴ ζωὴ ὁμοιομορφία, ἐνότητα. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερο κίνητρο τοῦ λόγου. Κάθε του κίνημα πρὸς αὐτοῦ τείνει καὶ γι αὐτὸ τὸ σκοπὸ, θαρρεῖς, γίνε-ται. Πετᾶει τὸ μερικὸ καὶ πιάνεται ἀπὸ τὸ γενικόν.

Ὁ λόγος ἐνώνει, τοῦλάχιστο αὐτὸ ποθεῖ. Κι ἀντίθετα ἡ ζωὴ εἶναι ἡ ἀνομοιομορφία, τὸ ἐξέχωρο, τὸ ἄτομο, τὸ ἀνυπόταχτο. Κι ἂν εἶναι ἔτσι, πρέπει νὰ σκεφτοῦμε πόσο πιὸ τραγικὸς εἶναι αὐτὸς ὁ πόθος γιὰ τὴν ὁμοιομορφία, τὴν ἐνότητα. Μὰς δείχνει τὸν ἄνθρωπο σὲ μιὰ βιοικὴ ἀντίθεση μὲ τὸν ἑαυτὸ του· μιὰ ἀντινομία μέσα στὴ φύση του. Ἡ ζωὴ νὰ φέρῃ μέσα της τόσο ἔντονο τὸν πόθο τῆς ἀνυπαρξίας, τὴν ἄρνησὴ τῆς. Ἐνας ἀκοίμητος πόλεμος ἀνάμεσα στὸ πνεῦμα πού ζητᾶ ὅλα νὰ τὰ

νεκρώση με τόν ἴσθό τῆς ἐνότητος καί τὸ ζωϊκὸ ὄν ποῦ δέν ἐννοεῖ νὰ δεχτῆ τὸ ζυγὸ καί κάνει νὰ φυτρῶνῃ ἀδιάκοπα καί παντοῦ ἢ ποικιλία μέσα στὸ ἄτομο.

Ὁ δεξιὸς καπετάνιος θὰ πρέπει μέσα στὴν τρικυμία αὐτὴ νὰ βρῆ τὴ γαλήνη. Στὸ πνεῦμα θὰ ἐπιτρέψῃ τόση ἐνότητα καί ὁμοιομορφία, ὅση νὰ μὴ σκοτῶνῃ τὴ ζωὴ καί στὸ ζωϊκὸ ὄν τόση ποικιλία, ὅση νὰ μὴ τὸν ρίχνῃ στὸ συγκεχυμένο καί τὸ ἀκαθόριστο. Ἡ ζωὴ πρέπει νᾶχῃ νόημα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ παύῃ νᾶναι ζωὴ. Ἀλλὰ ἄς προχωρήσωμε καί βαθύτερα.

II

Εἶναι καί μιὰ ἄλλη τραγικότητα. Νά, ὁ σοφὸς μάντης Τειρεσίας μπαινὲν ἐπὶ τὴν σκηνή. Τὸ πόδι του δείχνει πῶς, ἐνῶ πάει μπροστά, θὰ προτιμοῦσε νὰ πῆγαινε πίσω. Τὰ μάτια ὄλων καρφώνονται ἀπάνω του. Ὁ Οἰδίποδας καί οἱ εὐγενεῖς Θηβαῖοι προσμένουν ἀπὸ τὰ χεῖλη του τὸ λόγο, ποῦ θὰ σώσῃ τὴν πολιτεία, γιατί μόνο αὐτὸς τὸν ξέρει αὐτὸ τὸ λόγο, γιατί αὐτὸς τὰ ξέρει ὅλα. Ξέρει ποιὸς εἶναι ὁ φονηγὰς τοῦ Λαῖου. Ἡ μεγάλη του λαχτάρᾳ, κάνει τὸν Οἰδίποδα νὰ τὸν δεχτῆ με τοὺς πῶς ἀκριβοῦς ὕμνους:

«ὦ πάντα νωμῶν Τειρεσία, διδακτὰ τε
ἄρρητὰ τ' οὐράνιά τε καὶ χθονοστιβῆ...»

Καὶ περιμένει τὴν ἀπάντησιν, ποῦ θὰ σώσῃ αὐτόν, καί τὴν ἀγαπημένην του πολιτεία.

Στὴν ἐπίσημη αὐτὴ στιγμὴ, ὁ σοφὸς Τειρεσίας, ποῦ ὅλα τὰ γνωρίζει, ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὰ ξέρει ὅλα, καί ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν καί ἐκεῖνα ποῦ θὰ γίνουσι, ἀναλογίζεται ὅλη τὴν τραγικότητα τῆς γνώσεως. Ξέρει, πῶς ὁ βασιληγὰς, ποῦ τὸν παρακαλεῖ νὰ μιλήσῃ, αὐτὸς εἶναι, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ γνωρίζῃ, ὁ φονηγὰς, ποῦ γυρεύουσι. Ἄμα δώσῃ τὴν ἀπάντησιν, ποῦ τοῦ ζητοῦν, τὸ βλέπει αὐτὸ ἀπὸ τώρα ὁ μάντης, ὁ βασιληγὰς με τὰ ἴδια του τὰ χεῖρια θὰ χύσῃ πηχτὸ σκοτάδι ἐπὶ τὰ μάτια του. Ἔτσι τραγικῶς, συγκλονιστικῶς ὑψώνεται ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ παντογνώστη μάντη ἢ καταδίκη τῆς γνώσεως:

«Φεῦ, φεῦ, φρονεῖν ὡς δεινόν...»

Μὰ ὁ Σοφοκλῆς δέν κάνει φιλοσοφία. Οἱ ἥρωες του πρέ-

πει νὰ ᾖναι ζωντανοὶ ἄνθρωποι. Γι αὐτὸ ὁ Τειρεσίας συνδέει τὴν καταδίκη αὐτὴ με τὴ συγκεκριμένη περίπτωσιν, τὴ δική του. Τὸ «φρονεῖν» εἶναι «δεινόν», πότε ὅμως; «ἐνθα μὴ τέλη λύη φρονούντι». Ἄμα μιλήσῃ, τὸ ξέρει κι αὐτό, δέν πρόκειται ν' ὠφεληθῆ. Ὁ Οἰδίπους θὰ τὸν βρῆ καί θὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸ παλάτι.

Ἄς δοῦμε ἐμεῖς τώρα τὸ ζήτημα πέρα ἀπὸ σκηνοκομῆς ἢ δραματικὸς λόγους. Τί πραγματικῶς καταδικάζεται ἐδῶ;

Ἦσαν πολλὰς φορὰς τὴν ἐπιστῆμην καί τὴ γνώσιν γενικὰ ὡς πρόγνωση καί ἀπὸ ὠρισμένη ἄποψη δέν ἔχουν ἄδικο. Τότε ἔχομε ἐπιστῆμην καί γνώσιν, ὅταν ἔχομε μπεῖ με τέτοιο τρόπο στὸ νόημα τῶν φαινομένων, ἔχομε συλλάβει τόσο σταθερὰ τοὺς νόμους καί τίς σχέσεις ποῦ τὰ διέπουν, ὥστε μποροῦμε, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν μας ὠρισμένα στοιχεῖα ποῦ μᾶς δίνει ἢ παρατήρησιν, νὰ προσδιορίσωμε ἐκ τῶν προτέρων τί θὰ ἐπακολουθήσῃ. Καί μήπως τί ἄλλο εἶναι οἱ φυσικοχημικὲς ἐπιστῆμες π. χ. παρά ἕνας προκαθορισμὸς τῆς διαδοχῆς ὠρισμένων φαινομένων; Ἄς θυμίσωμε ἐδῶ ὅτι αὐτὸς ὁ προκαθορισμὸς τῆς διαδοχῆς τῶν φαινομένων, ποῦ προϋποθέτει τὴν εὕρεσιν τῶν σχέσεων ποῦ τὰ διέπουν καί τῶν αἰτίων ποῦ τὰ προκαλοῦν καί τὴν ἀναγωγὴν τους εἰς γενικοὺς τύπους, νόμους, ποῦ τοὺς λέμε αἰώνιους, ποῦ δέν ἰσχύουν γιὰ τὴν Α. συγκεκριμένη περίπτωσιν, ἀλλὰ γιὰ κάθε περίπτωσιν, εἶναι ἢ πῶς μεγάλη συμβολὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τὸν πολιτισμὸν. Ὅταν ὁ Θαλῆς «προεῖδε» ἐπιστημονικῶς τὴν ἔκλειψιν ποῦ θὰ ἐπακολουθοῦσε, ἐπιτέλεσε αὐτὸ ποῦ ὀνομάζομε «Ἑλληνικὸ θαῦμα». Ἦξερε ὁ Θαλῆς με ἕνα τρόπο ἀδιάσειστο τί θὰ ἐπακολουθήσῃ, εἶχε μὴ στὸ νόημα τῶν πραγμάτων προβλέποντάς τα, ἦταν ἀπὸ μιὰ ἄποψη κύριος τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Κι ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀρχίζει πραγματικῶς ἀπὸ τὴ στιγμὴ, ποῦ ξέροντας τὰ πράγματα μπορεῖ νὰ τὰ διευθύνῃ ὑποτάζοντας καί τὸν ἑαυτὸ του ἐπὶ τὴ φύσιν τους, ποῦ δέν μπορεῖ νὰ τὴν ἀγνοήσῃ βέβαια.

Ἄλλὰ μήπως καί ἐπὶ Μαθηματικὰ τὸ ἴδιο δὲ συμβαίνει; Μποροῦμε καί προχωροῦμε παρακάτω, γιατί αὐτὸ τὸ παρακάτω προσδιορίζεται ἀπὸ πρῖν. Τὸ «προχωροῦμε» μάλιστα εἶναι τρόπος τοῦ λέγειν. Δέν προχωροῦμε, ἀλλὰ ἔχομε τὴν τέχνην νὰ βλέπομε δισρκῶς ἐπὶ τὸ παρὸν τὸ μέλλον. Αὐτὸ τὸ

προνόμιο τῶν Μαθηματικῶν σέ πολύ μεγάλο βαθμό. Συχνά οἱ φιλόσοφοι δέχτηκαν τὸ θεὸ σὰν ἕνα πνευματικὸν ὄμμα, ποῦ τὰ βλέπει ὅλα σὲ μιὰ διάσταση χρόνου, στὸ παρὸν, ἄχρονα, δηλαδή στὴν αἰωνιότητα, στὴν αἰωνία τους μορφή, μ' ἄλλα λόγια ἔχει πάντα, ἀμέσως τὴ σταθερὴ καὶ ἀδιάσειστη πρόγνωση ὡς γνώση. Τὴν ἀλήθεια ὀλόκληρη καὶ ὀλοκληρωμένη. Αὐτὴ τὴν ἐπιστῆμη ὡς πρόγνωση ἐπιχείρησαν καὶ στίς βιολογικὲς ἐπιστῆμες μὲ ἀρκετὴ ἐπιτυχία σὲ ὠρισμένα μόνο, ὡς τὴν ὥρα, σημεῖα. Κι' ἀπὸ κεῖ περάσαμε καὶ στὴν ψυχολογία μὲ τὴν ἴδια κατεύθυνση καὶ πρὸ πέρα καὶ στὸ κοινωνικὸ φαινόμενο. "Ὅλες οἱ θεωρίες γιὰ τὴ λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, καὶ οἱ περισσότεροι Κοινωνιολόγοι καὶ μάλιστα οἱ μαρξιστὲς βασίζονται σὲ τούτῃ τὴ γνώμη γιὰ τὴν ἐπιστῆμη. Δηλαδή ἐπιστῆμη ἴσον πρόγνωση. Ἄλλὰ ἡ ἀποτυχία τῶν κοινωνιολόγων καὶ τῶν ψυχολόγων αὐτῶν, ποῦ στηρίζονται σὲ τέτοια γνώμη γιὰ τὴν ἐπιστῆμη τους, ἔδειξεν ἄκωμη μιὰ φορά πόσο φριχτὴ εἶναι ἡ ὑποδούλωση τοῦ πνεύματος στὰ ἴδια του παιδιὰ, τίς μεθόδους καὶ γνώμες του.

Ἡ παρέκβαση μᾶς ὀδήγησε ἀρκετὰ μακριά. Μᾶς βοήθησεν ὅμως νὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἀπὸ ὠρισμένη ἀποψη καὶ σὲ ὠρισμένους τομεῖς εἶναι σωστὸ ὅτι ἡ γνώση εἶναι πρόγνωση. "Ὅτι ὅμως σὲ ἄλλους τομεῖς καὶ ἀπὸ ἄλλη ἀποψη, βαθύτερη, ὅπως θὰ δοῦμε, ἡ γνώση δὲν εἶναι πρόγνωση. "Ὅταν βγαίνομε ἀπὸ τὴ σφαῖρα ἐκείνη στὴν ὁποία ἐξετάζομε τὴ γνώση ὡς σχέση αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, ὡς ποσοτικὸ δεδομένο, ὡς σταθερὸ ἢ πιθανὸ ἐξαγόμενον στατιστικῶν ὑπολογισμῶν, δὲν ἔχομε πιά νὰ κάμωμε μὲ τὴ γνώση ὡς πρόγνωση, μιὰ γνώση ποῦ ἔχει γιὰ κέντρο σχεδὸν πάντα τὸν ἑαυτὸ μας καὶ βαθύτερος σκοπὸς τῆς εἶναι πρακτικὸς, ἢ προσαρμογὴ μας στὸν κόσμον τῶν φαινομένων· μιὰ γνώση ποῦ, ἀφοῦ εἶναι πρόγνωση, εἶναι ἡ ἱστορία μᾶλλον τῶν φαινομένων.

Ὁ νοῦς εὐτυχῶς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη καὶ ἔχει καὶ τὴν ἰκανότητα καὶ τὴ δύναμη νὰ ξεπερνᾷ τὴ σχέση αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, ποῦ ἐκφράζει στὸ βάθος πιότερον τὴ λογικὴ ἀνάγκη νὰ ταξιθετήσωμε τὸν κόσμον, παρὰ ποῦ μᾶς δίνει τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Θέλει νὰ δῆ τὰ πράγματα ὄχι ὡς αἷτια καὶ αἰτιατά, ἀλλὰ λυτρωμένος ἀπὸ τὴν πίστη στὴν ἀντικειμενικότητα τῶν λογικῶν κατηγοριῶν. Νὰ ξεπεράσῃ τὸ ποσοτικὸ δεδομέ-

νο, ποῦ κρύβει μέσα του τὸν «ἀτομισμό», τὸν «ἀνθρωποκεντρισμό» καὶ νὰ δῆ τὸ πρόβλημα, κάθε πρόβλημα στὴν ἄμεση πληρότητά του.

Ἡ ἀλυσίδα αἷτιο—αἰτιατὸ σὲ φέρνει γλήγορα σὲ ἕνα αἰτιατὸ ποῦ δέχεσαι πὼς αὐτὸ εἶναι αἷτιο μόνο, χωρὶς νὰ εἶναι αἰτιατὸ, εἶσαι ὑποχρεωμένος ἀπὸ λογικὴ ἀνάγκη νὰ τὸ δεχτῆς, ἄλλωθις τὸ οἰκοδόμημά σου πέφτει. "Ἐτσι φτάνεις στὴν ἀρχή, τὴν πρώτη ἀρχή, ποῦ εἶναι κ' αὐτὴ μιὰ λογικὴ ἀνάγκη. Οἱ λογικὲς ὅμως ἀνάγκες, μπορεῖ νὰ εἶναι μόνο «λογικὲς», νὰ ἐξαρτῶνται μόνο ἀπὸ τίς λογικὲς προϋποθέσεις, τὰ αξιώματα, ὅπως ἐδῶ ἀπὸ τὸ ζεῦγος αἷτιο - αἰτιατὸ. Νὰ μὴν ἔχουν ἀντικειμενικὴ ὑπόσταση.

Πρέπει ἀπαραιτήτως τὸ πνεῦμα νὰ ξεπεράσῃ, ὅπως εἶπαμε, τὸ πρῶτο ἀφελὲς αὐτὸ καὶ μονοκόμματο στάδιο τῆς γνώσης, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι ἕκτακτος τρόπος γιὰ τὴν προφορικὴ ἢ γραπτὴ, τὴν ἀντικειμενικὴ δηλαδή ἕκφραση τοῦ διαλογισμοῦ, εἶναι ὅμως τόσο μακριὰ ἴσως ἀπὸ τὴν πραγματικὴ γνώση, ὅσο π. χ. ὁ ὅρος «πράσινο» ἀπὸ τὸ αἷσημα ποῦ εἰκονίζει.

"Ὅταν ὁ στοχασμὸς μου τριγυρνᾷ ἕνα πρόβλημα ἀπὸ ὅλες του τίς πλευρὲς, προσπαθεῖ νὰ τὸ συλλάβῃ σὲ ὅλη τὴ δυνατὴ του πληρότητα, ὄχι νὰ τὸ σκλαβώσῃ στίς λογικὲς κατηγορίες, ἀλλὰ νὰ τὸ δῆ μὲ τὴ διαλεκτικὴ τοῦ στοχασμοῦ, ὄχι στὸ πρῶτο πλάνο, στὴν ἐπιφάνεια, ἀλλὰ στὸ βαθύτερο εἶναι του, τότε ἔχει γνώση ἀλλὰ δὲν ἔχει πρόγνωση.

Ἐκεῖνος ποῦ κρίνει ἕνα ἔργο τέχνης, ἔχει γνώση ποῦ δὲν εἶναι πρόγνωση, γιὰτὶ εὐτυχῶς τὸ ἔργο τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ μῆ στὴν ἀλυσίδα αἰτίου - αἰτιατοῦ. Ἐκεῖνος ποῦ μελετᾷ μιὰ συνείδηση, μπορεῖ νὰ ἔχῃ γνώση ὄχι ὅμως πρόγνωση, γιὰτὶ εὐτυχῶς κι ἐδῶ, μ' ὅσα κι ἂν λέν οἱ ψυχχαναλυτὲς, ἡ ζωὴ τῆς συνείδησης δὲν μπορεῖ νὰ ἀναχθῆ στὸ ζεῦγος αἷτιο - αἰτιατὸ, παρὰ μόνο σὲ ὄσες περιπτώσεις, παθολογικὲς κυρίως, παύει νὰ εἶναι συνείδηση καὶ γίνεται ἀντικείμενον, ὅταν δηλαδή τὸ ἄτομον δὲν κατευθύνεται ἐσωτερικά, συνθετικά, ἀλλὰ ἀναλυτικά, ὅποτε εἶναι ὁ ἀντίπαλος τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν. Ἄλλὰ καὶ σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις, τὸ ζεῦγος αἷτιο - αἰτιατὸ στέκεται μόνο στὸ πρῶτο κύτταγμα τῶν πραγμάτων, στὸ πρακτικὸ, τὸ θεραπευτικὸ. Θεωρητικὰ δὲν ὀδηγεῖ σὲ λύση.

Εὐτυχῶς τὸ ἔργο τέχνης καὶ ἡ συνείδηση εἶναι ζῶντα ὑπο-

κείμενα και διαμαρτύρονται, δὲ μοιάζουν τὸν ἀνόργανο κόσμὸ πού ἀδιαμαρτύρητα δέχεται τὰ δίχτυα τῆς λογικῆς, ὡς τὴ στιγμή πού μὲ τὴν ἄψυχη φωνή του, ἀναγκάζει κι αὐτὸς τὸν ἔρευνητὴ νὰ ἀνατρέψῃ τὴ συλλογιστικὴ του.

Μήπως καὶ στὰ μαθηματικά εἶναι πάντα ἡ γνώση πρόγνωση; Ἄς ἀφήσωμε τὸ ὠρισμένο θεώρημα Α., πού μέσα στὸ πλάσιο τῶν ἀξιομάτων πού δεχτήκαμε εἶναι μιὰ πρόγνωση. Ἄπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, εἶχε δίκιο βέβαια ὁ Descartes ὅταν ἔλεγε πὼς τὰ Μαθηματικά εἶναι τὸ εὐκολώτερο πρᾶγμα, ἓνα παιχνίδι τοῦ πνεύματος, ὅπως μὲ τόσο παραστατικὸ λυρισμὸ τὸ ἔδειξε μὲ διηγήματά του ὁ Poe. Ἡ ἔννοια ὅμως τοῦ μαθηματικοῦ σημείου, εἶναι πρόγνωση;

Γενικὰ μπορούμε, νομίζω, νὰ δεχτοῦμε, ὅτι ὅσο ἀπομακρύνεται κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀφελῆ ἀντίληψη τῆς ἐπιστήμης, τόσο περισσότερο ἔχει γνώση πού δὲν εἶναι πρόγνωση. Ἡ γνώση ἐκεῖ τοῦ εἶναι ἓνα διαρκὲς πρόβλημα. Ἄς ὑποθέσωμε ὅτι κατεβαίνει κανεὶς ἀπὸ τὸ φεγγάρι πρὸς τὴ γῆ, καὶ ὅτι θὰ πρέπει στὴν κάθοδό του αὐτὴ νὰ σταματήσῃ ἀρκετὸ καιρὸ, χρόνια, σὲ ὠρισμένα σημεῖα τοῦ διαστήματος. Τὶ ἰδέα θὰ σχημάτιζεν ὁ περιεργὸς αὐτὸς ταξειδιώτης γιὰ τὴ γῆ; Στὴν ἀρχὴ δὲ θὰ ἔβλεπε παρὰ ἓνα ὠρισμένο γεωμετρικὸ σχῆμα, ἓναν κύκλον, μὲ μερικὲς μουντζούρες, ὅπως πάνω κάτω βλέπομε ἐμεῖς τὸ φεγγάρι. Στὸν παρακάτω σταθμὸ τὸ ὄραμά του θὰ ἦταν πλουσιώτερο καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ κατω ὄλο καὶ πλουσιώτερο θὰ γινόταν. Σὲ κάθε σταθμὸ αὐτὸ πού ἔβλεπε θὰ τὸ σχηματοποιούσεν ἀκόμη περισσότερο, ὑποτάζοντάς το στὴν ἀλυσίδα αἰτίου αἰτίας τοῦ. Τὶ λέτε ὅταν τὰ πόδια του θὰ ἄγγιζαν τὴ γῆ καὶ ἡ ψυχὴ του θὰ πλημμυροῦσεν ἀπὸ τὴν ἄμεση θεὰ τῶν πραγμάτων, δὲ θὰ ἀνθοῦσε στὰ χεῖλη του ἓνα εἰρωνικὸ μειδίσμα γιὰ τὰ λογικά του σχήματα; Ἐνα ταξίδι στὸ ἄπειρο διάστημα τῶν πνευματικῶν προβλημάτων εἶναι καὶ ἡ σκέψις μας, ἄς μὴν τὸ ξεχνοῦμε. Ξεκινοῦμε ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, ἀπὸ «τὰ πρῶτα πρὸς ἡμᾶς» ὅπως σοφά εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης. Σκοπὲς εἶναι νὰ φτάσωμε στὰ «πρῶτα πρὸς τὴν φύσιν», πού εἶναι τὰ «ἔσχατα πρὸς ἡμᾶς». Μπορεῖ νὰ μὴ φτάσωμε. Δὲν πειράζει πάντως, ὅσο προχωροῦμε, τὰ ὄντα τὰ συλλεξιζόμενα πλουσιώτερα, ὅχι μὲ σχηματικὴ λογικὴ. Ἡ ἄμεση πνευματικὴ θεὰ τῶν πραγμάτων θὰ γίνῃ μὲ τὴ νόηση σὲ ὅλη τὴν πληρότητά

της, ὅχι μὲ τὴ λογικὴ σχηματοποίηση.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυση αὐτὴ, ἡ γνώση, στὸ βαθύτερο νόημά της, δὲν εἶναι σειρὰ συλλογισμῶν, ὁπότε μπορεῖ νὰ ἔναι πρόγνωση, ἀλλὰ ἄμεση θεὰ τῶν ἀντικειμένων πού ἀπασχολοῦν τὴ σκέψις.

Β. ΤΑΤΑΚΗΣ

(Ἐχει συνέχεια)

ΣΤΑΧΤΙΕΣ ΑΝΑΛΑΜΠΕΣ

*Ἐστ' ἤρεμα κι ἄν ζεῖς στὴν ἐρημιᾶ,
χωρὶς βουλή κι ἀποθυμιὰ καμιά,
πάλ' ἢ θολὴ ματιὰ σου θ' ἀμφοβλέπει
γύρω τριγύρ' ἀγνώριστα καὶ ξένα,
τὴ σταχτιὰ τοῦ Καιροῦ σκίζοντας σκέπη,
τὰ πεθαμένα πιά, τὰ περασμένα.*

*Σαλέβοντας τριζοβολοῦν οἱ ἄρμολοῖ!
Κι ὅμως κρυφὴ λαχτάρα στὸ κορμὶ
εἶ' ἀρωστημέν' ὠθεῖ σε στὸν ἀγῶνα
— νὰ πλάθεις τῆς ζωῆς τὸ παραμῦθι,
τὴν ὥρα πού πλακώνει σου εὐὰ σιῆθι
γιγάντιο τοῦ Καιροῦ σκληρὸ τὸ γόνα.*

Ὀχτώβριος 1935

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ

"Άγριος βοριάς δέρνει τὰ δλόγυμνα κλαδιά καί τὰ ψηλά βουνά, πέρα μακρυά, κάτω από τίς βαρειές κουκούλες τους φάνονται πώς χαμήλωσαν κι ήρθανε παρά κάτω. Χιονίζει κεῖ άπάνω. Πάχνη μουντή ἴδια μέ πυκνή σκέπη ξαπλώνεται άπ τίς θαμπές βουνοπλαγιές στόν άχρωμο κάμπο. Είναι οί ώρες πού κρέμεται πάνω άπό τή γή τὸ σούρουπο. Είναι οί σταχτερές ώρες πού κάποιες ψυχές, περήφανες καί σιωπηλές, διπλώνονται στόν έαυτό τους. Άραιά τὰ πρώτα σκοτάδια, μέ τή γλυκόπικρη άνάσα τους, άλόη μαζί καί βάλσαμο, πλέκουν τὸ δίχτυ τους γύρω άπ αυτές.

Κάθομαι δίπλα στή θερμάστρα κοιτάζοντας τή λαμπερή φωτιά. Τὸ βλέμμα μου βυθίζεται μ' άγρια χαρά στό φλογερό καμίνι της, στ' άπειρα καρβουνάκια πού τήν άποτελοϋν. Πιὸ κεῖ μιὰ γάτα ροχαλίζει κρατώντας τὸ ἴσιο στό ρυθμὸ τοῦ ώρολογιοῦ. Οί άναλαμπές της σόμπας, χάιδι πυρόξανθο, βάφουνε τὸ άσπρο της γουναρικό.

Τὰ καρβουνάκια ὄλο κι άνάβουν άφήνοντας κάθε στιγμή ένα ξερόηχο τρίξιμο, ἢ σκάζουνε σὲ σπιθες ξαφνικές, πού σκορπίζονται γύρω σά γοργολάλητα πολύφωτα. "Έτσι ένωμένα τὸνα κοντά μέ τ' άλλο, κάθομαι ώρα καί τὰ βλέπω. Ἡ σκέψη μου ἠδονικά βυθίζεται στό ματωμένο τους πέλαγο. Σάν τ' άπειρα, τ' άπιαστα συναισθήματά μας πού άχώριστα τὸνα πίσω άπό τ' άλλο, σφιχτοδεμέν' άπό μία μυστηριώδη άλυσσίδα, ἢ σ' ένα πολύμορφο σωρὸ άγκαλιασμένα πού καίγονται μέσα στῶν πόθων μας τίς φλόγες. Κι ὄλο, άχόρταστοι καί διψασμένοι, ρίχνουμε, νέο, πολὺ προσάναμα, μόνο καί μόνο γιὰ τήν άπόλαυση μιὰς νέας φλόγας, μιὰς νέας πυρκαϊάς. Ζητάμε νά διατηρήσωμε άκαίβρια τή ζέστη πού δίνει ζωή στό εἶναι μας, νά χαροϋμε μέ διονυσιακή χαρά μιὰ λάμψη δυνατώτερη κι άκόμη

πιὸ έντατική, μιὰ φλόγα έκτυφλωτική καί νά τῆς γίνωμε δλόσωμες καί δλόψυχες λαμπάδες καί πυρσοί. Μά ξαφνικά πόσες φορές δέν τραβιόμαστε πίσω καμένοι, τυφλωμένοι!

Καρβουνάκια, ἔτσι καθὼς καιγόσατε πὼς μοιάζετε μικρά παλάτια θρυλικά. Λές καί τὸ καθένα άπό σάς, κλεῖ μέσα του κι' άπ' ένα βασιλόπουλο, γέννημα κάποιας ψεύτρας μοίρας, ώρατο κι' άτυχο παιδί. Σὲ λίγο. άπ' τήν ὀρμη τῆς φλόγας σας άποτεφρώνεστε καί πάτε νά θαφτῆτε κάτω άπ' τὸν άχαρο σωρὸ τῆς στάχτης, μέσ' στὸν κοινὸ τάφο τῶν άλλων άδερφίων σας. Καί ὅμως μάς φωτίσατε σὲ ὄρες άχαρες, μάς δώσατε τῆς ζεστασιάς τῆ γλύκα, στὰ μάτια μας καθρεφτιστήκανε οί πιὸ χαρούμενες φεγγοβολές σας καί ἤπιε ἡ ψυχὴ μας άπ' τὸ πυρὸ κρασί πού τήν ποτίσατε.

Τώρα πού ἔρχεται τὸ σούρουπο βλέπω σημάδια πίσω σας ν' άφήνετε, μαϋρα σημάδια ἴδια μ' εκείνα πού άφήνουν οί πυρκαϊές...

Ἡ θερμάστρα άρχίζει καί σβύνει. Μοιάζει μέ λιοβασίλεμα σὲ θαμποσκοτεινο οϋρανό. Ἡ γάτα ξύπνησε καί τραβιέται άνήσυχη πιὸ δῶ. Ὁ ρυθμὸς τῆς άνάσας της δὲ συντονίζεται πιά μέ τὸ χτύπο τοῦ ώρολογιοῦ. Τὰ τελευταία φωτάκια τῆς θερμάστρας σὲ άργὸ ψυχορράγημα φωτίζουν ἄτονα τήν άκρη άπό τὸ σκῶρο φόρεμά μου. Λίγο, λίγο, ὅσο τὸ βράδυ κατεβαίνει, παίρνει κι' αὐτὸ τὸ πρώτο μαῦρο χρῶμα του στή μισοσκοτεινή άτμόσφαιρα τῆς κάμαρης. Κι' εἶμαι σά φάντασμα άμφίβολο, σά μιὰ φευγάμενη σκιά πού χάνεται γλυστρώντας στό σκοτάδι.

"Οξω σφυρίζει άγρια ὁ βοριάς. Ὁ χειμῶνας άσπρίζει τὰ βουνά κάτω άπό τήν κάπα τῆς βαρυσυννεφιάς του. Καί δέν άκούω πιὸ κοντινά παρά τὰ δλόγυμνα κλαδιά πού θρηνητικά δέρνονται στό μάνιασμα τοῦ άγέρα.

ΑΘΗΝΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

ΤΟ ΜΕΙΔΙΑΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΑ ΛΕΝΚΩΣ

Διήγημα

Τὸ μοιραῖο αὐτοκίνητο, στραπατσαρισμένο, σκονισμένο, σταμάτησε κάτω ἀπ' τὸν πλάτανο τῆς μικρῆς πλατείας τοῦ ἀπόμακρου μικρασιατικοῦ χωριοῦ.

Μόλις εἶχε φέξει τὰ περισσότερα σπιτάκια κοιμόντουσαν ἀκόμα, μὲ ἀμπαρωμένες τὶς πόρτες, βουβὰ τὰ παράθυρα. Κάπου καὶ ποῦ μόνον ἕνας ἀραιὸς γαλανὸς καπνὸς ἀνέβαινε σὰν ἡσυχὴ ἀνάσα πρὸς τὸν οὐρανό. Τὰ ζωντανὰ ἄρχιζαν νὰ ἀνησυχοῦν μέσα στοὺς στάβλους. Οἱ βρύσες εἶχαν ξυπνήσει. Ἦταν μιὰ καταγάλανη, μέρα τοῦ φθινόπωρου.

Ἡ πόρτα τοῦ μοιραίου αὐτοκινήτου ἀνοίξε, καὶ κατέβηκε ἕνας ξανθὸς ψηλὸς Δανὸς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Ἀποστολῆς τῆς Ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν». Τέντωσε τὸ μουδιασμένο κορμί του, ἔπαιξε τὰ ξυλιασμένα του γόνατα, καὶ ἔρριξε μιὰν ἐρευνητικὴ ματιὰ ὀλόγυρά του στὴν ἔρημη πλατεία. Ὑστερα ἔκανε ἕνα νόημα στὸν σοφὲρ, καὶ ἀκούστηκε μακρόσυρτη, ἐπίμονη ἢ φωνὴ τοῦ κλάκσον.

Καὶ τότε ὄλα ἀλλάξαν σὰν στὰ παραμύθια: οἱ ἀμπάρες παίξανε, οἱ πόρτες τρίξανε, τὰ παραθυρόφυλλα χτύπησαν ξερά τὸς τοίχους, τὰ σκυλιά γαύγισαν, καὶ ἀπ' ὀλοῦθε πρόβαλαν ἄνθρωποι, γυναῖκες, παιδιὰ. Πρῶτος πρῶτος ὁ καφετζῆς τοῦ χωριοῦ, ἀγουροξυπνισμένος, μὲ τὶς νυχτικὲς του καὶ μὲ στραβοβαλμένο τὸ φέσι. Χαιρέτησε μὲ ἕνα τεμενὰ τὸ Δανό, καὶ ἀφοῦ τᾶπανε γιὰ λίγο, ξεκίνησαν οἱ δυὸ τους πεζοὶ γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Ἑλληνα προεστοῦ. Πίσω ἀκολουθοῦσε τὸ αὐτοκίνητο, καὶ πίσω, μπρὸς, γύρω ἀπ' τ' αὐτοκίνητο, σιωπηλό, βαρὺ, τὸ τσοῦρμο τῶν χωρικῶν.

Ὅταν φτάσανε ἀνοίξε σὰν ἀπὸ μοναχὴ τῆς ἢ πόρτα τοῦ προεστοῦ, καὶ μπῆκαν μέσα ὁ Δανὸς καὶ ὄσοι ἦσαν ἀκόμα στὸ αὐτοκίνητο: Ἕνας Ἑλληνας γιατρός, ἕνας γραμματέας καὶ μιὰ χλωμὴ, λιγνὴ νοσοκόμα.

Ὁξω τὸ τσοῦρμο τῶν χωρικῶν ὄλο καὶ πλήθαινε. Στρώθηκε χάμου, στὰ πεζούλια, στ' ἀγκωνολίθαρα, καὶ βουβό, ἀσάλευτο κοπάδι περίμενε ν' ἀνοίξει ἢ μοῖρα τὸ ἀτσαλένιο τῆς στόμα.

Ἐπὶ τέλους, μετὰ πολλὴ ὥρα, ἀνοίξε πάλι ἢ πόρτα, καὶ βγήκε ὁ προεστὸς χλωμὸς καὶ ταραγμένος. Πίσω του τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς. Καὶ τότε τὸ ἔμαθε τὸ μικρό, ἀπόμακρο, λησμονημένο χωριουδάκι, ἔμαθα πὼς ἦταν ἀλήθεια τὰ ὄσα ἀπὸ μῆνες πιὰ ἄκουε καὶ δὲν πίστευε, ἀλήθεια χειροπιαστὴ ὁ ἐφιάλτης: ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν.

— Ἡ Εὐρώπη... τὰ συνέδρια ἀπεφάσισαν... διὰ πολιτικούς λόγους... Νὰ σηκωθοῦν νὰ φύγουν ὄλοι, νὰ φύγουν σὲ λίγες μέρες, νὰ παρατήσουν τὴ ζεστὴ γωνιά, τὰ σπίτια καὶ τὰ ἔχη τους, νὰ φύγουν, νὰ φύγουν, νὰ φύγουν.

Μέσα στὴ στυγνὴ σιωπὴ τὰ λόγια τοῦ προεστοῦ πέφτανε ἕνα ἕνα, σὰ βαριά λιθάρια, πάνω στὰ σκυμένα κεφάλια. Καὶ ξάφνου ἀκούστηκε κάτι σὰ βόγγος, ὕστερα ἕνα στριγγὸ γυναικειο ἀναφωνητό, καὶ τότε ἀναδεύτηκε σὰν ἄγρια θάλασσα τὸ ἀνθρώπινο κοπάδι: Κλάματα, φωνές, ἀναφυλλητὰ, κατάρες, ὕστερικὲς κραυγές, δαρμοὶ, μυρολόγια ἔπνιγαν τὸν ἀέρα. Ὡς ποῦ ὁ Δανὸς σὲ ἀπόγνωση ἄρπαξε τὸ σιδερένιο κινητὸ χεροῦλι τῆς πόρτας τοῦ προεστοῦ, τὸ χτύπησε δυνατὰ πέντ' ἔξη φορές—καὶ ἀπότομα, ὅπως εἶχε ἀρχίσει ὁ σάλος κόπασε.

Καὶ τότε μίλησε ὁ ἴδιος στοὺς ἀνθρώπους, καὶ μὲ τὰ σπασμένα του ἑλληνικά, τοὺς ἔδωκε γιὰ παρηγοριὰ χίλια λόγια καλὰ καὶ χίλιες ἀόριστες ὑποσχέσεις: πὼς θὰ τοὺς ἀποζημιώσουν τάχα, πὼς θὰ τοὺς περιποιηθοῦν, θὰ τοὺς δώσουν πολλὰ καλὰ ἐκεῖ κάτω στὴν Ἑλλάδα. Σκυφτοὶ, ἀμίλητοι τὸν ἄκουαν οἱ χωρικοὶ.

Ὑστερα τοὺς εἶπαν, ὅτι θ' ἀρχίσουν ἀμέσως οἱ καταγραφές, καὶ νὰ πᾶν νὰ σκορπίσουν ἡσυχὰ στὰ σπίτια τους.

Στὸ μεταξὺ τὸ καταραμένο μαντᾶτο εἶχε κάνει φτερά, καὶ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀπὸ ροῦγα σὲ ροῦγα, ἔφτασε ὡς στὶς πιὸ ἀπόμακρες κόχες τοῦ χωριοῦ. Ἡ γριὰ ἢ κυρὰ Λένκω μόλις εἶχε ξυπνήσει στὸ ἡσυχὸ καλυβόσπιτό τῆς καὶ ἐτοιμαζότανε νὰ ταῖσει, σὰ κάθε ἄλλο πρῶτ', τὶς κόττες, ὅταν ἄκουσε ἔξω ἄγριες φωνές καὶ κακό. Βιαστικὰ ποδέθηκε, ἔσφουξε τὴ μαντήλα τῆς, κατέβασε τὴν ἀνασηκωμένη φούστα, καὶ βγήκε στὸ δρόμο.

Ἐκεῖ ἡ γειτόνισσα ἡ Μαρίτσα, ἀναμάλλισρη, μαύρη ἀπ τὸ κλῆμα, βαστοῦσε ἀγκαλιασμένα τὰ μικρά της καὶ ξεφώζε. Ὁ ἄντρας της ὁ Μιχάλης μὲ γουρλωμένα τὰ μάτια καὶ βλαστημῶντας, βραῦσε γροθιές στὸν οὐρανό. Τὰ πεθερικά χτυποῦσαν τὸ κεφάλι καὶ τὰ στήθια τους. Ἕνας μικρὸς εἶχε κρεμαστῆ στὸ λαιμὸ τῆς κατσίκας του, καί, δίχως νὰ ξέρει καλὰ καλὰ γιατί, οὐρλιαζε κι αὐτός.

Χωρὶς νὰ περιμένει νὰ μάθει, τί συμβαίνει, ἔτσι ἀπὸ συμπάθεια, καὶ ἡ γριὰ ἡ Λένκω ἄρχισε τίς φωνές. Ὑστερα μόνο πλησίασε, καὶ ρώτησε τί τρέχει: Ποιὸς χωριανὸς πέθανε; ποῖο σπίτι κάηκε;

— «Ὅλα τὰ σπίτια καήκανε, κυρὰ Λένκω, τῆς ἀπάντησε ὁ γείτονας, ὄλο τὸ χωριὸ πέθανε!

Καὶ τῆς τᾶκανε λιανά: «πὼς τοὺς διώχνει ὁ Κεμάλ, πὼς πρέπει νὰ φύγουν ὅλοι, νὰ τὰ παρατήσουν ὅλα, πὼς ἦρθε φιρμάνι καὶ γλυτωμὸ δὲν ἔχουν».

Στὰ λόγια τοῦτα, ἡ γριὰ ἔπιασε τὸ κεφάλι της καὶ πάσκιζε νὰ καταλάβει: τὸ σπίτι της, καλέ, ν' ἀφήσει; τὸ σπίτι, ποῦ ἔχτισε μαζί μὲ τὸ γέροντά της, τώρα καὶ τόσα χρόνια; τὰ χωράφια της, ποῦ τὰ ἔσκαβε, τὰ θέριζε καλοκαίρια ἀπάνω σὲ καλοκαίρια, ποῦ ἦταν ὅλα δικά της, καταδικὰ της, «μῆτε τᾶκλεψε, μῆτε τῆς τὰ δώρισαν, παρὰ μόνο μὲ τὸν ἴδρω της...» Τὸ χῶμα, ποῦ κοιμόντουσαν τὰ παιδιά καὶ τ' ἀγγόνια της; τὴν ἐκκλησιά, ὅπου στεφανώθηκε, ποῦ τόσες γιορτές καὶ Κυριακές πῆρε τ' ἀντίδωρο! Ὅχι δὲν τὸ καταλάβαινε. Μῆτε καὶ τὸ πῖστευε.

Μὰ ὅταν πιά μπῆκε στὸ νόημα, διπλοδάρθηκε, τράβηξε τὰ μαλλιά της, σπαρτάρησε χειρότερα ἀπ τοὺς ἄλλους. Ὡς ποῦ ἀποτάσανε πιά ὅλοι, καὶ σκόλασαν τίς φωνές.

Τότες ἡ γριὰ ἡ κυρὰ Λένκω σήκωσε λίγο τὸ κεφάλι της, καὶ μὲ ραϊσμένη φωνὴ ρώτησε:

— Καὶ ποῦ λές, καημένε κύρ Μιχαλάκη μου, ποῦ λές πὼς θὰ μᾶς πᾶνε οἱ ἀντίχριστοι;

— Ξέρω κ' ἐγώ; ἀπάντησε βαριά βαριά ἐκεῖνος. Στὴν Ἑλλάδα εἶπαν. Ἄθῆνα τὸ λέν τὸ μέρος.

— Στὴν Ἄθῆνα; ἐπανάλαβε ἡ Λένκω.

Κάποιο φῶς χύθηκε ἄξαφνα στὸ γέρικο πρόσωπό της, τὸ αὐλακωμένο ἀπ τὸ κλάμα κι ἀπὸ τίς ρυτίδες.

— Στὴν Ἄθῆνα!

Ξαναεπανάλαβε. Ἡ ματιὰ της στηλώθηκε ψηλὰ σὲ κάποιον ἀόριστο σημεῖο. Ταξείδεψε ὁ νοῦς της,

Καὶ μέσα της ξανάλαμψε πάλι ἐκεῖνο τὸ ξεχασμένο τὸ καλοκαιράκι, ποῦ τὴν εἶχανε στείλει ξαβόηθο σὲ κάποιον συγγενικό της, μακριὰ κεῖ κάτω στὴν ἀκρογιαλιά, νὰ μᾶσουν καὶ νὰ πλύνουν οὐκα.

Δεκάξη, δεκαεφτά ἐτῶν παιδοῦλα τότε, ἦτανε ξαπλωμένη μεσημεριάτικα μαζί μὲ τὸν Γιώργη, τὸν ξάδελφό της, κάτω ἀπὸ μιὰ γέρικη ἐλιά. Ὀλόχρυσος ὁ βασιλιάς ὁ ἥλιος, τραγουδιστῆ, χρυσόφωτη ἡ θάλασσα. Τὰ σταφύλια γύρω τους βαριά, σὰ μεθυσμένα, ὀλόχρυσά κι αὐτά. Ὅλο χᾶιδι καὶ γλύκα ὁ ἀπαλὸς ἀέρας. Τὴν εἶχε πάρει ὁ ὕπνος... Σὰν ἄνοιξε τὰ μάτια, εἶδε νὰ γλυστράει ἀργὰ πάνω στὴ γαλανὴ θάλασσα ἓνα μεγάλο καῖκι μὲ φουσκωμένα τὰ ἄσπρα του πανιά. Σὰ μεγάλες φτεροῦγες κανενοῦ χιμαιρικοῦ πουλιοῦ. Στὴ πλώρη ἔπαιζε μιὰ σημαία κυανόλευκη μὲ σταυρό. Κάτι ναῦτες ἀσπροντυμένοι ἦτανε κρεμασμένοι στίς ἀντένες. Ἄλλοι ξαπλωμένοι τραγουδάγανε. Κ' ἔπαιρνε ὁ ἀέρας τὴ φωνὴ τους. Τὸ καῖκι μὲ τὰ ἄσπρα πανιά, τοὺς ναῦτες, τὴ σημαία καὶ τὰ τραγούδια προχωροῦσε ἀργὰ, μαλακὰ πρὸς τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος, ἐκεῖ ποῦ σμίγουν ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα, ἐκεῖ ποῦ εἶναι τοῦ ἡλιοῦ ἡ μάννα.

Καὶ ξύπνησε ἡ Λένκω τὸ Γιώργη, καὶ ρώτησε: ποῦ νὰ πῆγαινε ἄραγε τὸ καῖκι;— «Στὴν Ἑλλάδα, ἀπάντησε ὁ Γιώργης Ἑλληνικὸ εἶναι τὸ καῖκι, ἐλληνικὴ ἡ σημαία. Στὴν Ἄθῆνα πηγαίνει».— Καὶ σιωπηλῆ, γεμάτη νοσταλγία ἀόριστη, ἡ Λένκω κούταζε τὸ καῖκι, ποῦ ὄλονένα ἔφευγε, μίκραινε, χανότανε.

Ἄπὸ τότε τῆς ἔμεινε χρόνια ἡ γλυκὸς καημὸς: ἐκεῖ ποῦ δούλευε, ἐκεῖ ποῦ κοιμότανε, ἐκεῖ στὴν ἐκκλησιά ἀκόμα, τῆς φαινότανε ξάφνου, πὼς βλέπει πάλι, ἀργοσάλευτο, νὰ γλυστράει τὸ μαγικὸ καράβι, πὼς ἄκουε νὰ τραγουδαίει τὸ πέλαγος κι ὁ ἀέρας. Καὶ τότε φούσκωνε ἡ καρδιά της ἀπὸ ἀκαθόριστη λαχτάρα. Γιατὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἐκεῖνη ἡ εἰκόνα ἔπαιρνε μέσα της μιὰ ἔκφραση ὄλο καὶ πιὸ ἀλαφριά, πιὸ ἀπαλὴ, καὶ τὰ μύρα κ' οἱ μελωδίες τοῦ μεσημεριάτικου ἐκεῖνου ὄνειρου ἤχοῦσαν σὰν χαιρετισμοὶ ἀπ τίς φωτεινὲς ἀκτῆς μιᾶς πραότερης, μιᾶς στοργικώτερης πατρίδας.

Τότε ή Λένκω είχα ξανθά μαλλιά, και στην ψυχοϋλα της ή ασκλάβωτη νιότη χάριζε κάποια λάμψη και χαρά. "Υστερα ήλθαν τὰ χρόνια και τὰ βάσανα. "Αχαρα χρόνια, μικρά καθημερινά βάσανα. Παντρεύτηκε, γέννησε, έθασε. "Εσκαψε, τρύγησε, θέρισε. Ζύμωσε ψωμί, κουβάλησε νερό άπ τή βρύση, χιλιάδες χιλιάδων φορές. Καθημερινά, καθημερινά, ή ψυχοϋλα της όλο και ζάρωνε, μπαγιάτευε.

Κάποτε κάποτε μόνο, σά σέ όνειρο, ξαναφάνταξε άκόμα μέσα της ή γέρικη έλιά, τó έλληνικό καράβι. Και τότε στέναζε λίγο, και ξαναγύριζε στις δουλειές της. "Ως πού τήν πλάκωσαν τὰ μαϋρα γερατειά, και τότε πιά τὰ ξέχασε όλα.

Και σήμερα τί ήταν αυτό; τί άστροπελέκι; «Στήν 'Αθήνα», είχε πει ό γείτονας ό Μιχάλης. «Στήν 'Αθήνα», έπανέλαβε με τó νοϋ της ή Λένκω. «Στήν 'Αθήνα», ψιθύρισαν τὰ χείλη της.

Κι άξαφνα άρχισε νά γελά. "Ενα σιγανό έσωτερικό γέλιο, πού τήν τράνταζε όλη. "Επειτα σηκώθηκε, και, χωρίς νά πει άλλη λέξη, παράτησε τούς γειτόνους και μπήκε στο ό σπίτι. "Ο Μιχάλης κύτταξε τή Μαρίτσα : «Σάλεψε ό νοϋς της άπ τόν καημό. Κύριε βοήθα!»

"Ως τόσο ή Λένκω στεκότανε στην αύλή της, και κύτταξε γύρω της. Κύτταξε σάν άνθρωπος, πού τὰ βλέπει όλα αυτά για πρώτη φορά. "Εκει ό φοϋριος, πού τόσες φορές τή βασάνισε : «Σήκω άναψε, σήκω πάνισε, σήκω βάλε βγάλε τὰ καρβέλια!» Πού ύστερα θά τάτρωγαν οι άχαροι οι δικόι της, σά λύκοι. Σά λύκοι, και δίχως ένα καλό λόγο για δαύτη, δίχως ένα εύχριστώ. Παρέκει οι κόττες. Τοϋτες οι άχρηστες οι φαγοϋσες. «Πι πι πι, κοττοϋλα μου, πι πι πι!» Κάθε πρωί, κάθε βράδυ! Πάρα πέρα πάλι ή σκάφη. Πού χίλιες φορές έφασε τὰ χέρια της πλένοντας,μπογαδιάζοντας, ξεβγάζοντας τὰ παλιόρρουχά τους.

Ξάφνου άνέβηκε τó αίμα στο ό κεφάλι της γριας. Χρονώ χρονώνε βουβός καημός, μίσος βαρύ και κρύφιο για τήν άχαρη, τήν καθημερινή, τή στερεμένη ζωή της, ξέσπασε τώρα μονομιās. Και χύμηξε πάνω στη σκάφη, τήν αναποδογύρισε, τήν κλωτσοπάτησε; «Νά και νά και νά σου! Μαγκοϋφα, άχαρη, πουτάνα! Πού έφασε τή ζωή μου! Νά σου και νά και νά!» "Ως που σταμάτησε βαρυσσθμαίνοντα.

"Υστερα τήν πιάσανε πάλι τὰ γέλια: «Θά φύγω, παλιόσπιτο! Θά σέ παρατήσω, πού έφασε τή ζωή μου! Και ποιός σέ θέλει, ποιός σέ κυττάζει πιά»;

Είχαν άνάψει τὰ ζαρωμένα μάγουλά της. Τάλεγε μοναχή της. Τώρα πού είχε πεθάνει ό άντρας της, πού τὰ παιδιά και τ' άγγόνια της καθόντανε σέ ξένες γειτονιές και ζοϋσε μοναχή της, ή Λένκω τó είχε πάρει συνήθειο, νά παραμιλά.

— Θά φύγω και θά μπώ σέ καράβι! Θά φύγω για τήν 'Αθήνα, άκοϋς;

Πήγε βρήκε τήν άσπρη κατσικα της, κάθησε, άκούμπησε τó κεφάλι τοϋ ζώου στα γόνατά της, έσκυψε και τοϋ ειπε τó μεγάλο μυστικό: «Χάϊ μικρή μου! θά πάω μακριά! θά πάω στην 'Αθήνα, άκοϋς! θά πάω νά βρω τó καικι μου!»

"Υστερα μπήκε στο ό σπίτι κι άρχισε νά κατεβάζει τὰ τεντζίρια, νά μαζεύει τὰ ροϋχα. Μπαινόβγαινε. Χωρεμούς δέν είχε. Και σιγοτραγουδούσε, σιγοψιθύριζε. "Ετσι τή βρήκαν τ' άγγόνια της, όταν κλαμένα, σκοτωμένα ήλθαν νά δοϋν, τί γίνεται ή γιαγιά μέσ' στη μεγάλη παραζάλη, μέσ' στο άνεμόδαρμα πού τούς πλάκωσε. Τήν βρήκαν και ξαφνιαόστηκαν.

Και όταν πάλι, σέ λίγες μέρες, ξεκίνησε όλο τó χωριό με βόγγους και φωνές, με τούς βαριούς σπαζαραμπάδες τους, φορτωμένοι: δάκρυα, σέρνοντας τὰ ζώα από πίσω τους, σπαρταρώντας και δέροντας τὰ γόνατά τους, ή κυρά Λένκω καθότανε όλόορθη και ήσυχη πάνω στη μοϋλα της. "Ηξερε, πώς θά πάει ναύρει τή γαλανή θάλασσα, τó μαγικό καράβι, τó γελαστό όνειρο της νιότης της. "Ομως κανείς δέν έμσθε ποτέ, γιατί, εκεί πού έπαιρνε τή στράτα της έξορίας και της προσφυγιάς, γιατί έπαιζε εκείνο τó μυστικό νυφιάτικο χαμόγελο, γύρω άπ τὰ μαραμένα χείλη της.

ΕΙΡΗΝΗ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΜΟΥ

I

Η ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΠΟΥΛΙΟΥ

Δειλινό χειμωνιάτικο. Κατέβηκα στην αύλή μας. 'Ο καιρός έχει μιὰ μαλακιά ύγρασία. Τὸ βρεγμένο χῶμα στὸ ἀνήλιο ἔπιασε μιὰ βλάστηση ἀπὸ μούχλα. 'Ο ἥπιος καιρὸς δὲν πείραξε τὸ χορτάρι. Εἶναι ψηλὸ καὶ πυκνὸ· γύρω ἀπὸ τὴν βερυκοκιά μὲ τὰ ροζωτά, γυμνά κλωνάρια· γέρνει σ' ὀλόκληρο κύμα· πολλά φύλλα, κορδέλλες, πλέκονται μαζύ· ἀπὸ τὴν κόψη τοῦ φύλλου γλυστροῦνε σταλαγματιές· σκορποῦν, δίνουν τὸ καθαρὸ βρέξιμο στὸ πλάτος· κρατοῦν συμπιεσμένο τὸ σφαιρικὸ σχῆμα τους· ἡ λαμπρὴ τους διαφάνεια προσφέρει ἀντανακλάσεις χαρούμενες· ἀλλοιώνουν τὸ πράσινο χρῶμα σὲ τεφρὸ, κυανὸ· ὅπως τ' οὐρανοῦ ποῦ δὲ μαρτυράει τὸν ἥλιο.

"Ἐνα παραμῦθι, λέει γιὰ τὸν κόσμο, ποῦ ζοῦν τὰ πουλιά μὲ τὴν ὀμιλία τους· μέσα στὶς δροσιές καὶ στὴ βλάστηση· σὲ φέρετρο ἀπὸ ἄνθη κήδεψαν τὸ μικρὸ σπουργίτι ποῦ πέθανε.

Στὴν αὐλὴ τοῦ παλιοῦ μας σπιτιοῦ, μικρὰ παιδιὰ, βρήκαμε ἕνα σπουργίτι καταγῆς· ἀπὸ μίμηση τῆς τελετῆς τῶν μεγάλων θελήσαμε νὰ κηδέψουμε τὸ μικρὸ πουλί. Μ' ἕνα κλωνάρι πένθιμο δεντρολίβανο· χωρὶς νὰ καταλαβαίνουμε ὅτι στὴ λάσπη θὰ διαλύονταν τὸ σχῆμα, τὸ φκιάξιμο τῶν φτερῶν ποῦ ὁ κόσμος τους εἶναι τόσο ψηλότερα. Τὸ ἀφήσαμε μέσα στὸ λάκκο ποῦ σκάψαμε· κοντὰ στὴ μικρὴ ἀχλαδιά ποῦχε τὸ δικό μου τὸ ὄνομα· ρίξαμε χῶμα, ποτίσαμε καὶ φυτέψαμε ἄνθη· εἶπαμε δὲ θὰ ξεχνούσαμε τὴν περιποίηση τοῦ τάφου ποτέ.

Θυμήθηκα: ἀπὸ τὴν ἴδια συνήθεια, τὸν τελευταῖο καιρὸ· στὸ δρομάκο τῆς αὐλῆς, ἐδῶ· ἔκανα ἕναν τάφο, σ' ἕνα πεθαμένο πουλί· ἤθελα νὰ κρατήσω τὸ σχῆμα του ἀπὸ τὴν τέλεια ἐξαφάνιση· ἐδῶ, στὴν ἄκρη, θὰ μπορούσα νὰ τὸ θυμῶμαι.

Βάδισα πρὸς ἐκείνη τὴν ἄκρη· σκέφθηκα, ποῦ πατοῦσα τὸ χῶμα, ἀλλοίμονο. "Ὅταν καὶ μένα παρασύρ' ἡ φθορά, κανένας δὲ θὰ θυμᾶται τὸ πουλί, τὸ πέταγμα ἀπὸ τὰ φτερά.

Εἶμαι μονάχος, μὲ στόμα πικραμένο.

II

ΤΟ ΠΟΥΚΑΜΙΣΟ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΜΟΥ

Οἱ μέρες ἀκολουθοῦν θλιμμένες.

Ζῶ εἰς τὸ βραδυνὸ σκότος ποῦ ἐπιτρέπει τὴ συγκέντρωση, τὴν ἀποφυγὴ θεάματος.

'Ἐπαναλαμβάνω τὴ σκεψη γιὰ τὴν ἐγκαρτέρηση, τὴν ὑπομονή.

Τὸ μάτι μου συνηθίζει τὴν ὄψη τοῦ σκοτεινοῦ—ἡ μικρότερη ὁρατότητα χτίζει τ' ἀνοίγματα τοῦ οἰκείου, τοῦ ἀγαπητοῦ περιβάλλοντος.

Χτὲς διέκρινα ἕνα χρῶμα· ἦταν σταχτερί· ὅπως μιὰ φωτεινὴ ἀνταύγεια στὴ συσσώρευση τῆς συννεφιάς· ἐκεῖ ὁ νοῦς μου ἔμεινε προσηλωμένος:

— "Ἐνα νέο παιδί ποῦ τὸ συναντῶ καθ' ἕνα μὲρα· ὑποφέρει οἰκονομικῶς· κατοικεῖ, πρὸς βλάβη τῆς υγείας του, σ' ἕνα ὑπόγειο δωμάτιο, μὲ τὸν ἀκάθαρτο φωτισμὸ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς· ἔχει τὴ μέρμνα τοῦ ἀρρώστου πατέρα του—εἶναι εἰς ἀγωνίαν· παραληρεῖ τὴ μνήμη τῆς γρηῆς ζωῆς του—μέσα στὸ δωμάτιο μὲ τὸ χειμωνιάτικο ἐπίπλωμα· τὰ κυλίμια μὲ τὰ βαριά χρῶματα καταγῆς, ἀπάνω στὸ κρεβάτι, γιὰ ζέσταμα ποῦ λείπει ἡ σόμπα· τὰ ξέθωρα κεντήματα στοὺς ἀναιμικούς τοίχους· κλείνει ὁ μικρὸς τετράγωνος χώρος· καναπές, τραπέζι γιὰ γράψιμο, ντουλάπη μαζύ, στενάχωρα.

Στέκονταν ὄρθιο τὸ παιδί· ὁ ἕνας ὤμος ἀκουμποῦσε στὸ ἀπλὸ βαμμένο σανίδι ἀπὸ τὸ ντουλάπη· φοροῦσε ἕνα μπλέ πουλωβερ, πλεγμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο· τὰ ροῦχα του σιαγμένα ἀπὸ παλιά τοῦ ἀδελφοῦ του.

Παρατήρησα τὸ προσεχτικὸ καρίκωμα ποῦχε τὸ πουκάμισό του· οἱ χοντρές κλωστὲς ποῦ πιάναν τὸ ὕφασμα δὲν ἔδιναν κανένα ἀσχήμισμα· ἔβλεπες μόνο τὴ φροντίδα μιᾶς σταθερῆς οἰκονομίας ποῦ συγκρατιέται· ὅπως μόρφωσε τὸ λαμπρὸ του παράστημα τὴν ἴδια· ἡ μελέτη του ὡς σπουδαστῆς καὶ ἡ ἄσκηση του συγχρόνως στὸν ἀθλητισμὸ· δὲν φαίνονταν ἀπάνω του ἡ στέρηση, ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ φτώχεια. Εἶν' ἕνας χαρούμενος ἔφηβος· ὅπως τὸ ἄνθισμα ποῦ ἐντείνεται ψηλότερα τῆς γῆς.

ΣΤΑΥΡΑΚΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΡΙΑΔΗΣ

Ο Αίμιλιος Ριάδης γεννήθηκε μ' ένα πλούσιο ταλέντο σε μιὰ πόλη δίχως παράδοσι καὶ δίχως περιβάλλον. Οὐγγρος ἦταν ὁ πατέρας του, ἀλλ' Οὐγγρος σαλονικιός, ποῦχε πατρίδα τὴ Σαλονίκη. Βλάχα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπς, ἦταν ἡ μητέρα του. Κι' ὁ Αἰμίλιος ἔγινε μουσικός καὶ ποιητής, γέννημα τῆς πόλης, ποῦ δέχονταν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο, ποῦ καθρεφτίζονταν στὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἦταν ἀκόμα σύνθετη, καὶ στὴν ἔκφρασή της περνούσαν οἱ καημοὶ τοῦ τούρκικου μανέ, τὰ θλιμμένα παράπονα τοῦ σέρβικου θρήνου κι' οἱ κοπετοὶ τοῦ γοεροῦ τραγουδιοῦ τῆς Ἀρβανιτιᾶς.

Ὁ Ριάδης, εἶχε «τρελλὸ» τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν ἐπιμιξία, ἔντονο ταμπεραμέντο κι' ἀσυγκράτητο ἔρωτισμό. Πέρασεν ἀνήσυχη τὴν ἐφηβική του ἡλικία, μόνος, ἀκαθοδήγητος. Δάσκαλο εἶχε τὸ Λάλα, μαθητὴ τοῦ Βάγνερ, μεγάλο μουσικὸ βέβαια, ἀλλ' ἰδιότροπον ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲν φαίνεται νὰ ἔμαθε καὶ πολλὰ πράματα. Ἐπειτα ἔφυγε γιὰ τὸ Μόναχο, ὅπου ἔμεινε τρία χρόνια, χρόνια τυπικῆς σπουδῆς, ὁλότελα σβυσμένα ἀπὸ τὴ μνήμη του. Ἐπειτα πῆγε στὸ Παρίσι, ὅπου βρῆκε τὸν κόσμον του, τὸ περιβάλλον του, τοὺς δασκάλους ποῦ ἐλέπτυναν τὸ γοῦστο του, ὅπου ἐγνώρισε τὴ μικρὴ δόξα καὶ τὸν ἐνθαρρυντικὸ ἔπαινο, ὅπου ἔγινε παρριζιάνος, χωρὶς ποτέ νὰ παύσῃ νὰ εἶναι καὶ σαλονικιός. Ὅταν γύρισε στὴν πατρίδα του, εἶχε κι' ὅλας παρουσιάσῃ ἕνα ἔργο ἀξιόλογο, κι' εἶχε μπροστά του ἕνα μέλλον.

Δὲν κατάρθωσεν ὅμως νὰ συνεχίσῃ τὴ δουλειὰ του μὲ τὸν ἴδιον ρυθμό. Δούλευεν ἀπάνω στὴν πιὸ τραγικὴ ἀμφιβολία. Δὲν ἔμενεν ἱκανοποιημένος μὲ τίποτε. Ἦθελε νὰ δημιουργήσῃ κάτι καινούργιο, κάτι ποῦ ἀκόμα δὲν ἐλέχθηκεν. Ἀγαποῦσε τὸ λαὸ καὶ τὰ λαϊκὰ μοτίβα, ἔφτανε ὡς τὴν ἐκζήτηση. Δὲν ἔδινε καμμιά σημασία στὸ φούσκωμα καὶ τὸ ρόχθο τῶν φράσεων. Ζητοῦσε μιὰ φράσι ποῦ νὰ λάμπῃ ἀπὸ ἡλιακὲς ἀχτίνες. Ἦταν ἀντιρομαντικός, καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἐκφράζεται μὲ πυκνότητα, δίχως κραυγές, μὲ τὸ πάθος συγκρατημένο, ἔτσι ποῦ νὰ διαποτίζῃ τὴ φράση γεμάτη οὐσία, βαρειά ἀπὸ αἴσθημα, ποῦ νὰ ξεφεύγῃ καὶ ξεχειλάῃ, δίχως τὰ μέσα τοῦ ρητορισμοῦ.

Ὅ,τι ἔγραψεν ὁ Ριάδης, δὲ μοιάζει μὲ τίποτε ἄλλο. Εἶναι δικό του. Ἐχει τὴν προσωπικὴ σφραγίδα του. Καὶ εἶναι τὸ κατα-

στάλαγμα, εἶναι ἡ πεμπτουσία τῶν μεγάλων συγκινήσεων ποῦ καθυπέταξε.

Ἄλλ' εἰδικὰ τὸ ποιητικὸ του ἔργο, ὅσο κι' ἂν καταπλήσσει, ὅσο κι' ἂν θαμπώνει, μ' ὄλη τὴν ἔκτακτη πρωτοτυπία του, δίνει τὴν ἐντύπωσι τοῦ μὴ τελειωμένου. Σὰ νὰ μὴν ἔχη πάρει τὴ φόρμα του τὴν τελειωτική. Τὰ τραγούδια του σταματοῦν ἀπροσδόκητα σὰν νὰ χουν ἀνάγκη ἀπὸ λίγο ξαναδούλεμα. Ὅλη τὴν ἀξία τὴν κρατοῦν ὡς τόσο. Ἀλλὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Ριάδης, ποῦ ἔρχεται σὰν ἐπεξηγήσι τῆς μουσικῆς του ἐργασίας, φαίνεται μᾶλλον μιὰ ντιλεττάντικη προσπάθεια. Ἴσως γιὰτὶ λείπουν καὶ μερικές κοινοτοπίες, ποῦ κάνουν ἕνα ποίημα νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν πολλῶν.

Ὁ Ριάδης πέθανε πρόωρα. Πέθανεν ὅταν ἔμπαινε στὴ δευτέρη φάσι τῆς δημιουργίας του, ὅταν εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ κατευνάζεται, νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ τὴν παρόρμησι τῆς ἐμπνεύσεως, καὶ νὰ τὰ βλέπῃ ὅλα μὲ καινούργιο καὶ παρθενικὸ μάτι. Ἡ ἐφηβική του ἡλικία, βάσταξεν ὡς τὰ πενήντα. Ἀκόμα δὲν εἶχεν «ὠριμάσει» ὁ Ριάδης. Καὶ μόλις ἔφθασαν τὰ πένθη νὰ τὸν τυλίξουν, μόλις ἤρθαν αἱ ἀγωνίες, ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἀντίληψι τοῦ κόσμου, μόλις φάνηκε νὰ πλουταίνῃ τὸ ταλέντο του ἀπάνω στὰ διδάγματα τῆς πείρας καὶ τῆς σοφίας καὶ ν' ἀνοίγουν ὀρίζοντες, μόλις ἔγινε δυστυχισμένος καὶ ἀπλός, καὶ σπαρταροῦσαν μέσα του οἱ νέαι ὀραματισμοί, ἤρθε καὶ ἡ ἀσθένεια. Ὁ Ριάδης εἶχεν ὅλες τίς δυνατότητες νὰ γίνῃ μέγας.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ

Τοῦ περιβολιοῦ μου ἡ μάνα ἡ Μηλιά, βρισκόνταν στὴν τελευταία τῆς ἄνθησι.... Ποιὸς θὰ τὸλεγε! Μόλις τὸ περυσινὸ φθινόπωρο φάνταζεν ἀκόμα σὰ μεστωμένη γυναῖκα, ἔχοντας τὸ πλούσιο κάνιστρο τῶν φύλλων στὸ κεφάλι καὶ, κουβαλῶντας ἕνα ὀλάκαιρο φορτιὸ μῆλα, τραβοῦσεν ἤσυχα τὸν μαγεμένο δρόμον τῶν ὠρῶν. Τώρα, κατατρυπημένη ἀπὸ τὸ σκουλήκι, ποῦ σὰ παθιασμένος ἔραστής ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴ ζωὴ τῆς ἀγαπημένης του, χαιρόταν λαχταριστὰ ὀλάκαιρο τὸ εἶναι τῆς, περίμενεν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ν' ἀπλωθῇ ἀπάνω τῆς ὁ αἰώνιος χειμῶνας δίχως καινούργιες ἀνοιξες, ποῦ θὰ τὴν ἄφηνεν ἐκεῖ σύξυλη, σὰ φάντασμα ἄλλης ζωῆς, χωρὶς πειὰ νὰ μπορῇ ν' ἀκολουθῇ τὸ ρυθμὸ τῶν καιρῶν ἢ ν' ἀπαντᾷ στὶς φωνές τῆς πλάσης.

Τὰ κλωνάρια τῆς γυμνὰ σχεδὸν καὶ γυρισμένα πρὸς τὰ

πάνω σε στάση ἄφωνης ἐπίκλησης, ἔφερναν ἀκόμα μερικά λιγιστά λουλουδάκια, σάν προσφορά στερνή στη δύναμη ἐκείνη, πού εἶχε στεργιώσει τὸ εἶδος της σὲ τούτη τὴ γῆς καὶ τῆς ἔδωκε, μαζί μὲ τὴ χαρὰ τοῦ ἀνθους, τὴν εὐτυχία τοῦ καρποῦ.

Σαρακοφαγωμένη, ἔτοιμη νὰ σβύση, δὲν ἔννοοῦσεν ὡστόσο ν' ἀφήσῃ νὰ περάσῃ ἀνάνθιστη ἢ ἀνοιξῇ. Ἀπὸ τὰ βάθια τῆς χειμωνιάτικῆς τῆς μούδιας, τὴν ἔννοιωσε σὰ μιὰ θερμὴ χαρὰ ν' ἀνοίγῃ ἕνα πρὸς ἕνα τὸ χαμομήλι τῆς αὐλῆς, ὅσο κι ἂν πατοῦσεν ἑλαφρὰ στὸ χορτάρι. Μὲ τὴ χάρη μιᾶς ὑπέρτατης διαίσθησης, ἀνοιξε τὸ ματάκι λουλουδάκι της πρὸς τὸ θάμμα τριγύρω. Σιγυρίστηκε, προσπάθησε νὰ γίνῃ ὁμορφὴ καὶ μοίρασε τὸ ἀδύναμο χαμόγελο τῆς εὐωδίας της στὴ μάνα φύση, δείχνοντας ἔτσι τὸν ἀπάτητο δρόμο πρὸς τὰ ὁμορφότερα βάθια τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, ὅπου βρίσκονται κλεισμένα τὰ μυστικά κάθε γοητείας.

Ὁ κορμός της ὡς ἐκεῖ πού ἄρχιζαν τὰ κλαδιά της, εἶχε σχεδὸν τὸ ἀνάστημά μου. Στὸ σημεῖο αὐτὸ λοιπὸν ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι μου μερικὲς νύχτες ἀνοιξιάτικες δεχόμενον βαθεῖα μὲς στὰ ἐκστατικά μου μάτια, μὲς στὴ σιωπὴ πού ἐπιβάλλουν τὰ ἀρώματα, τὸ ἀπόμακρο σπιθοβόλημα τῶν ἄπειρων ἄστρων πού, σὰ σμίξιμο ἢ σὰ χαιρετισμός, ἀπαντοῦσε στὸ ἄλλο ἐκεῖνο λαμπύρισμα τῆς ψυχῆς.

Ἰδανικά χαμένα! Ἄστρα, μὲς στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ πόθου, καταδεχόταν νὰ κατέβουν στοργικὰ δίπλα στὰ κλαδιά πού στηρίζα τὸ μέτωπό μου, καὶ σὰ φεῖδια φωτερὰ νὰ μοῦ προσφέρουν, γιατί τῶς ὡς φαίνεται τὸ δέντρο, ὄχι πειὰ τὸν καρπὸ τῆς γνώσης, μὰ τὸ ἰδανικὸ ἄνθος μὲ τὸ φωτεινὸ θάνατο, πάντα ἔτοιμο νὰ μεταβληθῇ σὲ διαμαντένιο καταρράχτη, σὲ στρόβιλο ἀπὸ κάτασπρες μεταξωτὲς πεταλοῦδες, σιωπηλὲς κι' ὠραῖες, πού θὰ ἐξορμοῦσαν ἀπὸ παντοῦ σὲ φανταχτερὰ πετάγματα μὲ ἀπροσδιόριστες κατευθύνσεις, ἄναρχες καὶ ἀτελεύτητες... Ἔτσι ἄναρχα καὶ ἀτελεύτητα ἔρχονταν ἀπροσκάλεστο νὰ βάλῃ μιὰ σφραγίδα ταυτότητος τὸ φεγγάρι, σὲ μερικὲς τέτοιες βραδυές.

Μερικὲς βραδυές, πού ἕνα φιλὶ πρωτεϊκὰ αὐθόρμητο μοῦ ἔδινε τὰ βαρεῖα ἀναφυλλητὰ τοῦ χωρισμοῦ, μὲς στὴ βαθύτερη οὐσία τοῦ ἡδονικώτερου ἑαυτοῦ μου. Παίρνοντας τὸ χρῶμα τῶν χειλιῶν πού τὸ δίνανε γιὰ αἷμα καὶ εἶναι μου, συνέτρι-

βα ἀλύπητα τὸν ἑαυτὸ μου μπροστὰ στὸ Μοιραῖο.

Χρόνια στὸ παράθυρό μου ἀγνάντια, λουλοῦδι τὴν ἀνοιξῇ κι' ἀπ' τὰ ὠραιότερα, φρούτο τὸ χειμῶνα κι' ἀπ' τὰ καλλιτέρα, μοῦδειχνε πάντα τὶς μύριες ὄψεις τῆς ὁμορφιάς καὶ μὲς στὴν παρθενιὰ τοῦ ἀνθους καὶ μὲς' στὴν ἀγνότητα τοῦ καρποῦ.

Γιατί, ὅσο κι' ἂν τὰ λουλούδια της φάνταζαν σάν ὄλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου πού μένουν λουλούδια ὡς τὸ τέλος, αὐτὰ, ἄνθος μὲ ὄλη τὴ σημασία τῆς λέξεως, ἔπαιρναν σὲ μιὰ ὠρισμένη στιγμή καὶ τὴ μορφή τοῦ καρποῦ, προσθέτοντας στὴ λουλουδένια τους χάρη, τὴν ἀσύγκριτη γοητεία τοῦ τέλειου.

Κι ὄλα αὐτὰ, μ' ἕνα διακοσμητικὸ δαιμόνιο θαυμαστὸ ὅπως ἀραδιάζονταν τὸ ἕνα δίπλα στὸ ἄλλο τὰ μῆλα σάν σὲ γιορτινὴ παράταξη, πρὸς τιμὴ θάλεγα τῆς γόνιμης στιγμῆς πού ἀθέατη, θὰ περνοῦσε καὶ θὰ ξαναπερνοῦσε μὲ τὸ χρυσὸ φῶς, σὰ θεϊκὴ χαρὰ, στὴν προσατένιση τοῦ βαθύτερου τῆς εἶναι.

Καὶ οἱ λεῖτες ἐπιφάνειες τοῦ καρποῦ, ξεχωρίζονται μὲς' ἀπ' τὰ φύλλα, τὰ θολὰ φθινοπωρινὰ πρωῶνά, ἔδιναν ἕνα τόνο παιχνιδιάρικης διάρκειας στὸ πείσμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὅπως λιποθυμοῦσαν καὶ τρύπωναν βιαστικὰ μὲς στὸν ἑαυτὸ της οἱ ἀξίες.

Ἀντιμέτωπη τὴν ἢ Μηλιά μὲ ὄλη τὴ Βιβλικὴ παράδοση χωρὶς νὰ τὴ φοβᾶται, ἐχάριζε τὸ μῆλο γιὰ βάλαμο, τὴ στιγμή πού τὸ φεῖδι τῆς ἀμβιβολίας, θὰ δάγκωνε τὶς ἀτέλειωτὲς χειμωνιάτικες νύχτες τὸν ἄνθρωπο.

Περνοῦσαν ὡς τόσο οἱ μέρες! Καὶ τὸ τέλος, σὰ μιὰ ἀσήκωτη καταχνιὰ σὲ ἄγνωστο πέλαος, ἀπλώνονται μπρὸς μου.

Θεωρώντας τὴν ἀρρώστια της ὡς μέρος τοῦ ἑαυτοῦ της, κατάντησα νὰ τὴν ἀγαπήσω κι' αὐτὴν ἀκόμα.

Μετρώντας τὰ φύλλα, τ' ἄνθια της, χόρταινα ἀπελπισιά.

Προσπαθοῦσα ν' ἀποτυπώσω μὲς στὸ μυαλό μου τὸν ψίθυρο τῶν λιγιστῶν της φύλλων, τὴ μυρουδιά ὄσων λουλουδιῶν τῆς εἶχαν ἀπομείνει. Κι' ὅσο ζυγώναμε τὴ στιγμή πού δὲν ἔχει ὄνομα, ἔννοιωθα πὼς στὸ ἐξῆς ἢ στιγμή αὐτὴ θᾶταν γιὰ μένα μιὰ ἀφετηρία καινούργιας ζωῆς, πού θᾶρχιζε, ἀντίθετα ἀπὸ τὴν τοτινὴ μου, μ' ἕνα λιγοθύμισμα, πού θὰ μεγάλωνε, μέρα τὴ μέρα, ὥσπου θὰ μὲ ρουφοῦσε μέσα του ὀλάκαίρο, κάτω ἀπ' τὸ τραγικὸ βλέμμα τοῦ λογικοῦ, ἀδύναμου νὰ προσφέρῃ βοήθεια...

Δίπλα στην έτοιμοθάνατη Μηλιά μου, Ξνοιωθα τὸ ἀνώφελο τῶν καρπῶν!

Καί, μιὰ τελευταία βραδυὰ ἀκούμπησα μὲ λαχτάρα ἀπάνω της, γιὰ νὰ γευτῶ ὀλότελα τὴ φαρμακωμένη γοητεία τοῦ νεκρωμένου ξύλου.

Ἄλλοίμονο! Στὸ μέρος ποὺ εἶχε μοσκοβολήσει μαζί μὲ τάνθια της κι ὁ ἀνθὸς τῆς ζωῆς μου, ἐπρόκειτο νὰ χυθῆ τώρα ἢ πικρὴ μυρουδιά τοῦ θανάτου.

Τὸ ξύλο αὐτὸ ποὺ εὐωδίαζε ὅλη τὴ χάρη τῆς ἀνοιξης, σκορπούσε πειὰ τὸ βαρὺ μῦρο τοῦ νεκροκράββατου τόσο, ποὺ καταλάβαινα καλά, πῶς κι ὁ θάνατος αὐτός, εἶναι κολλητικός σὰν τὴν ἀρρώστια.

Ἔτσι λοιπόν; Ἡ τρομερὴ αὐτὴ μυρουδιά ποὺ σιγότερε μὲ νυχτερινὸν ἀγέρα ἀπὸ φόβο ἴσως μὴ σκορπίση καὶ χαθῆ τόσο νωρίς, ἦταν ὁ ἀπολογισμὸς μιᾶς ζωῆς; Στὴν ἀδυναμία μου νὰ δημιουργήσω μιὰ νέα χαρά, δὲν βρήκα ἄλλο καλλίτερο παρά νὰ διπλωθῶ στὸν ἑαυτὸ μου, ἂν καὶ καλογνώριζα πῶς ἡ πρώτη θύμηση εἶναι κι' ὁ πρῶτος θάνατος. Μὰ δὲν τὸν φοβόμουν, ὠπλισμένος ὅπως ἤμουν μὲ ἄπειρες θύμησης... Κι' ὅπως ἤμουν κουλουριασμένος μέσα μου σὰ σὲ σκοτεινὴ φυλακή, κι' ὅπως ἦταν ὁ οὐρανὸς μαῦρος κι' ἀναστρεφόμενος καὶ τὸ σκοτάδι ψηλαφητό, δὲν ξέρω πῶς, ἄρχιζε σιγὰ-σιγὰ ν' ἀναβαίνη ἀπὸ τὰ τρίσβαθα τῆς πλάσης πρὸς τὸ εἶναι μου, ἕνα ἀκαθόριστο συναίσθημα.

Μιὰ κομοῦρα εὐεργετικὰ ἔπαιρνε μέσα μου τώρα, τὸν τόπο τῆς σκέψεως. Κ' ἦτανε σωστὴ σκέψη χωρὶς σκέψη. Λόγος χωρὶς λογο. Ἰδέα χωρὶς τίποτα τὸ συγκεκριμένο, ποὺ κατέβαινε σὲ ἀπαξάπασα τὴ δημιουργία σὰν παρηγοριὰ ἢ καὶ σὰν ἐξήγηση.

Ἀφίνοντας λίγο, λίγο τὸν ἑαυτὸ του ὀλάκαιρο μες στὴ φύση ἄγγιζα τὸ αἰώνιο πρωταρχικὸ νόημα ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ὕλη καὶ διάρκεια κ' ἔνοιωθα σὰν μιὰ ἀπέραντη εὐλογία τὴν κρυφὴ αὐτὴν ὀμιλία, τὸν κραδασμὸ τῆς αἰώνιας ἐπιθυμίας, ποὺ παλεύοντας σιωπηλὰ μὲς στ' ἄπειρο, γινόταν ἀδιάκοπο φύλλο ἢ καρπός, μηλιά ἢ ἄνθρωπος, συντρίβοντας τὸ ἄτομο ὡς μάνα ἢ ὡς παιδί μέσα σὲ διαδοχικὴ ἐναλλαγὴ τρυφεροτήτων. Τώρα βρισκόμουν στὸ κέντρο πάσης ἀγάπης. Τώρα, τὸ σκοτάδι μοῦ ἦταν ἐπίσης θρεφτικὸ ὅπως καὶ τὸ φῶς, καὶ περισσότερο στοργικὸ. Μὲ σκέπαζε σὰ μιὰ ἀπέραντη κλωσσοαριά μὲ τὴν πουπου-

λένια γαλήνη τῶν μαύρων τῆς φτερῶν, δίνοντάς μου τὸ αἶσθημα τῆς ἀπόλυτης ἀσφάλειας.

Ἔτσι εὑρίσκα μὲς στὸ σκοτάδι ὅ,τι εἶχα χάσει στὸ φῶς! Κ' ἦλθε σιγὰ σιγὰ καὶ τελειωτικὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω τὸ σβύσιμο τοῦ ἐγὼ μὲς στὴν πηγὴ κάθε μητρότητος...

Κι' ἀπ' τὸ συμπονετικὸ ξέχασμα τοῦ ἑαυτοῦ μου ποῦ, συνταυτίζοντας τὸ θάνατο τοῦ κάθε ἀνθρώπου, τοῦ κάθε δέντρου μὲ τὸ θάνατό του, ἀντήχησε πειὰ τὸ γλυκὸ ἀπρόσωπο μοιρολόι:

«Ἄντιο περιβολάκι μου ποὺ σὲ γνώρισα μικρός. Ἐδῶ ἔπαιξα μὲ τὸ ζέφυρο. Ἐδῶ γνώρισα τὴν ἀτίμητη στοργή. Ἐδῶ ἀξιώθηκα νὰ γνωρίσω τὴν ὀμορφιά τῶν λουλουδιῶν καὶ νὰ χαρῶ τὴν εὐωδιά μερικῶν ἀπὸ δαῦτα.

Ἀπὸ τὸ σίγουρο αὐτὸ πατρικὸ μου καταφύγιο, ἀντίκρουσα ἐκστατικὸς τὰ ψηλὰ φῶτα τῆς ὠραίας μου Θεσσαλονίκης, συγχύζοντάς τα πολλὰς φορές μὲ κανένα ἀστέρι τ' οὐρανοῦ, ὅταν κάποια γλυκεῖα καταχνιὰ ἔπεφτε στὰ χαριτωμένα βουναλάκια τῆς.

Τὴν εἶδα νὰ καθρεφτίζεται στὰ μαγευτικὰ καλοκαιρικά πρωινὰ νερὰ τοῦ Θερμαϊκοῦ ὅταν, γεμάτος μορφιές, φανταζόμουν τὴ νεότητα αἰώνια!

Κι' ἐδῶ μέσα στὸ περιβολάκι μου ποὺ πέρασα ξέγνοιαστος κι' ἀνθισα, ἦταν γραφτὸ νὰ δοκιμάσω τὸ δάγκωμα τοῦ βορριᾶ μὲ τὸ σούβλισμα τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων χωρισμῶν...

Κ' ἦρθε τώρα ἡ στιγμὴ, γλυκὸ μου περιβολάκι, ἄχ! πόσο γρήγορα! νὰ ρίξω πιά τὴν τελευταία ματιὰ σὲ σένα... Μιὰ ματιὰ ποὺ νὰ σὲ ρουφήξῃ ὀλάκαιρο, γιὰ νὰ χαραχτοῦν βαθειὰ μὲς στὴν αἰωνιότητα τῆς ἀνυπαρξίας μου, τ' ἀπλὰ σου κάλλη.

Κ' ἐγὼ ἀφήνω πάλε πάνω στίς ἀπαλές σου γραμμὲς ὅλες μου τὲς θύμησης, κ' εὐχομαι τὸ φῶς κ' ἡ σκοτίδα ν' ἀνε καλά γιὰ δαῦτες, γιατί μέσα τους θὰ χτυπᾷ ἐκτός ἀπ' τὴν καρδιά μου, ἡ καρδιά ὄλων ἐκείνων ποὺ ἀγάπησαν...»

Καὶ χωρὶς κανένα φόβο ἄρχισα νὰ χάνωμαι σιγὰ σιγὰ καὶ νὰ γίνωμαι ἴδιος μὲ τὴν ἀπέραντη εὐεργετικὰ σκοτίδα, καὶ νὰ φτάνω μαζί της ὡς στ' ἄστρα πάνω ψηλά, ποὺ σὰν τρυπίτσες φωτεινές, ἄφιναν νὰ ξεχύνεται σὰ μιὰ ἀσύλληπτη ἰδέα, ἕνα ἐνσυνείδητο ὑπερκόσμιο φῶς, ποὺ ἔφεγγε κάπου ἄλλοῦ ἀκοίμητο καὶ λαμπρό.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΡΙΑΔΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΠ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΓΑΠΗΜΕΝΩΝ

Ἄκρωτηριανὸ σταφύλι μου, ἄθωέ μου καρπέ
Ἄνθὸ σὲ πρωτογνώρισα, σὲ πρωτοπόθησα καὶ σὲ πρωτοκαρτέρεψα
Κ' ἔγινα ἥλιος γιὰ τ' ἐσέ,
Ἔωσπου νὰ φτάσης στ' ἄφημα καὶ στὴν τρανὴ τὴν ὠριμάδα,
Στ' ἀγγελικὸ παράτημα τοῦ αἵμα καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου,
Στὸ αἶμα μου, στὴ σάρκα μου καὶ στὴν ψυχὴ μου...
Κ' ἔτσι, ἀπέλαψα
Στὰ πρωτοβρόχια, τὴ Λαμπριάτικη λιακάδα,
Κ' ἔτσι, κοινώνησα τὴ θεία κοινωνία τοῦ φιλιῦ σου,
Στὸ ψυχορράγημα τῆς σάρκας μου... ὦ! ζωὴ μου!...

Καλαμοδέρνομαι μέσ' στὸν ἄνεμο καὶ λιανοτρέμω
Σὰ φυλλαράκι μέσ' στὴ γδύμνια τοῦ δεντριοῦ του,
Κ' εἶναι βαρὺς μου ἔτοστος ὁ χειμῶνας.
Καὶ θὰ ρωτήσω: — Ποῦναι ἡ καρδιά σου;..
— Ποιὰ νᾶναι ἡ καρδιά, ποῦ νᾶν' ἐκείνη
Πιστὴ κι ἀρράγιστη ὡς τὸ τέλος πῶχει ἀπομείνει.
Καὶ θὰ ρωτήσω πάλι: — Ποῦναι τὰ δυὸ σου χέρια;
— Ποιὰ τάχα χέρια μείνανε παντοτεινὰ σφιγμένα...
Ὅξ' ἀπ' τὰ νεκρωμένα;
Καὶ θὰ ρωτήσω: — Ἄχ ποῦναι ἡ ματιά σου...
Μόνο σ' ἐκείνου τὴ ματιά δὲ στράψανε μαχαίρια;..

ΑΠ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΜΑΘΟΥΛΑΣ

Μιά γλάστρα στὸ παράθυρο
Μὲ κάτασπρο λελούδι
Καὶ μιὰ φωνὴ σὰν ἀπ' ἀηδόνι,
Κι' ὀλόχρυσά μακρυὰ μαλλιά,
Πάργουσαλεύει χέρι ἄσπρο σὰν τὸ χιόνι.

Χτενίσου, αὐγὴ, πάνω στὰ κρίνα,
Σὰν ἡ γαλιάντρα σκάνει καὶ τὸ χελιδόνι.
Κῦμα καὶ στάχυο κι' ἀγριολούλουδο,
Μὰ ἔρμη τὸ ριζικὸ τῆς πέτρα.
Κ' ἡ μοῖρά τῆς ἀπὸ τὸ ἥλιο ἀλάργα.

Στὸ περιγιάλι κάθουμαι
τὰ καράβια γλέπω...
Μαῦρο μου καράβι
Ποῦ τραβᾶς;
Κόκκινὸ μου καραβάκι
Ποῦ πετᾶς;
Πάω ἐγὼ γιὰ τὴν Κασσάντρα,
Γιὰ τὴν Ἄθυτο ἐγώ,
Κ' ἐγὼ πάλε γιὰ τὴν Κύπρο ξεκινῶ.
Σκόρπισε, βοριά μου, ἄρρωστη καρδιά
Πάνω σὲ πελάη καὶ σὲ ξενιτειά!
Πάρτε με μαζί...
Δὲ μοῦ μνήσκει σπίτι μήτε ἀγάπη πειά!
Δὲ μοῦ μνήσκει ἄλλο ἐξὸν πνοή;
Πάρτε με μαζί..

ΑΙΜΙΛ. ΡΙΑΔΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΠΟΙΗΣΗ

Γ. ΑΓΟΡΗΝΟΥ «Τραγούδια», Αθήνα 1935.

“Όταν διαβάζω ένα πεζογράφημα ή ένα ποίημα το πρώτο, που περιμένω να δοκιμάσω είναι μια Ικανοποίηση, ή όποια δέ θα είναι άλλο παρά μια ακαθόριστη αίσθηση εύεξίας. “Όταν τύχη να αποκομίσω αυτό το εύεργετικό αίσθημα, γίνουμαι εύτυχής. Καί τότε προσπαθώ να αναλύσω την έντύπωσή μου.

“Αν είναι πεζογράφημα αυτό που διάβασα, αναρωτιέμαι: έχω από τη ζωή έναν μύθο χωρίς να λείπη ή ζωή και από την έκφραση μια γοητεία, και είναι τόσο ζωηρή ή παρὰ σταση, ώστε να με παρακολουθή κι όταν ακόμα κλείσω το βιβλίο; Κ’ έπειτα προχωρώ ακόμη: άνοιξε κάποιο νέο παραθυράκι στη σκέψη μου; άκουσα πρωτοφανέστερες λεπτές νότες συναισθηματικές;

“Αν είναι λυρικό ποίημα αυτό που διάβασα αναρωτιέμαι, αν έχω από την έκφραση ένα θάμβος ή κάτι που έλλάμπει σαν βαθύ ξημέρωμα, ή αναλάμπει και αναδίνεται, ή κάτι που παρασύρει και διαχύνει το είναι μου, που είναι όμως αδύνατο να το προσδιορίσω και να το μετρήσω, κάποιο μυστικό θέλημα, τέλος. Τότε σταματώ γεμάτος εύδαιμονία.

“Όταν πρόκειται ν’ αναλύσω την έντύπωσή μου από ένα ποίημα ή ένα πεζογράφημα, που είναι τέχνη και όχι άπλη έμπειρική οικόδομηση, με κατέχει ένα αίσθημα οδύνης την ώρα εκείνη. Γιατί ξαίρω, ότι πρόκειται να καταστρέψω κάτι. Διότι το καλλιτεχνικό έργο είναι πάντα κάτι, που κείται πιο πέρα από το άθροισμα των έντυπώσεών μου, είναι όλες μαζί οι χωριστές έντυπώσεις μου: της φαντασίας, της πείρας, του αίσθηματος ζωής και αλήθειας, του πνεύματος και της λεπτότητας και ευαισθησίας, του πρωτοφανέρωτου και πρωτοείπωτου, του μέτρου· αλλά και κάτι άλλο, που δεν είναι άθροισμα απλό των μερών, αλλά κάτι νέο· και αυτό το κάτι άλλο όταν υπάρχει, έγγυαται για την τέχνη και αυτό πρόκειται να καταστρέψω αναλύοντας το καλλιτεχνικό που έχω μπροστά μου. “Η κριτική εργασία μου πάνω σ’ ένα έργο αληθινό, συνδεδεεται από την οδύνη, ότι φθείρω ένα ωραίο πράμα.

“Αλλά, ως το πώ καθαρά και ξάστερα. Σπάνια μου συνέβηκε ως τώρα μπροστά σε νεοελληνικό κείμενο—αυτό δέ θα πη, ότι ποτέ δέ συνέβηκε—να αισθανθώ αυτή τη θλιβερή αίσθηση της φθοράς. Διότι πιο συχνά

με κατέχει μια σαδιστική χαρά ν’ αναλύσω και να καταστρέψω εκείνο, που έχει αφήσει άνικανοποίητη τη γενική έντύπωσή μου. Και όμως δεν το κάνω. Διότι κάτι πολύ ανθρώπινο ηδώνει στο μεταξύ, μια μορφή ανθρώπου που κοπίασε, κάποια ελπίδα ξεγελάει, ότι ίσως το αύριο θα δείξει καλύτερα πράματα και τότε συμβιβάζουμαι με τη συνειδησή μου κ’ ή σαδιστική χαρά λουφάζει. Στο βάθος όμως ή χαρά εκείνη ζη και δεν παύω να διαφωνώ με τον εαυτό μου.

Και είναι ακόμα περιπτώσεις που γίνουμαι κακός από καλωσύνη. “Ένα μαραμένο λουλουδι θα κάνης καλά να το πετάξης. “Ένα έργο θνησιγενές θα κάνης καλά να το σβήσης. Καί το σβήνω. “Αλλά θα μου πη κανείς: ποιός σου δίνει αυτό το δικαίωμα; Και ποιός όμως μπορεί να μου το αφαιρέσει; Κανείς; διότι έγω δεν είμαι κριτικός, αλλά διαβάζω και κρίνω τα βιβλία για τον εαυτό μου. Τα βιβλία του καθενός μόλις εκδοθούν χειραφετούνται από το συγγραφέα τους, κι όταν τα διαβάζω γίνονται δικά μου: γίνονται αίσθηματά μου, σκέψεις δικές μου και χαρά και αγανάκτησή μου. Τα ζω. Καί σαν τα πράγματα της ζωής, άλλα τάγαπώ και τα άσπάζουμαι, άλλα τα πετώ κι άλλα μου είναι αδιάφορο αν δεν τα είχα ποτέ...

Παρακαλώ τον φίλο κ. “Αγορηνό να μη με παρεξηγήσει, που δεν του γράφω «κριτική» έτσι με εισαγωγικά. Κάποτε ίσως θα μου στείλη ένα βιβλίο του άλλο και τότε....

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ: «Ο καλός άνθρωπος» Σάτυρα.

“Όπως πολύ σωστά παρατηρεί ο κ. Καιροφυλάς, στον πρόλογο που προτάσσεται στο βιβλίο αυτό, ο Σιγουρος είναι ένας ποιητής που ανανεώνεται στην εξέλιξη του και όμως το έργο του έχει μια ψυχική ενότητα που το κάνει να φαίνεται αμετάβλητο. Στο έργο του το ελληνικό με το λατινικό πνεύμα αδελφώνονται. “Ο γνήσιος αυτός ποιητής είναι έχθρος της ρητορείας και του αισθηματισμού. Καί οι έκτενέστερες συνθέσεις του έχουν τη σπάνια χάρη των συντόμων στιχουργημάτων του, λυρική έξαρση, πλούσια πλαστική διατύπωση, θαυμάσια σφυρηλατημένη, άρρενωπή και αισθαντική ταυτοχρόνως διαθεση και μιάν κίνησιν ιδεών εις αδιάπτωτη άνάταση».

“Όλες αυτές τις άρετές βλέπει κανείς και στη σάτυρα του «ο καλός άνθρωπος». Σ’ αυτή ο κ. Σιγουρος θέλησε με μια φιλοσοφική διάθεση να μάς παρουσιάσει έναν άνθρωπο που ξένος και άγνωστος, έρχεται μια μέρα στο ήσυχο χωριό ανάμεσα στους άγαθούς ανθρώπους κ’ εκεί, άφοβ καταρθώνει να φανεί διαφορετικός απ’ ό,τι είναι, κερδίζει την έμπιστοσύνη τους κι άρχίζει το τρομερό του έργο «Μέσα στον κύκλο του καλού τίποτα δεν τ’ άρέσει—θέλει να ρίξει καταγής ό,τι δεν έχει πέσει».

Το ποίημα είναι γραμμένο σε στίχο δεκαπεντασύλλαβο και διαβάζεται εύχάριστα.

Μ. Η.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗ «Κριτικά εκδόσεις νεοελληνικών λογοτεχνημάτων», Ἀθήνα 1935.

Στὸ βιβλιαράκι τοῦ αὐτοῦ ὁ κ. Σ. παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ θόρυβο, ποῦ δημιουργήθηκε γύρω στὴν ἀνάθεση ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ στὸν κ. Τωμαδάκη, ἐκθέτει τὴ γνώμη τοῦ γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴ φύση τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῶν νεοελληνικῶν λογοτεχνημάτων. Ὅριζει τί σημαίνει κριτικὴ ἐκδοσις ἑνὸς κειμένου καὶ ἀποφάσκει, ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς. Καὶ προχωρεστὴν ἀνάλυση τῶν στοιχείων τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς μὲ μεγάλη ἀκριβολογία καὶ προσοχὴ σὲ σημεῖο, ὥστε νὰ μὴν ἀφήνη ἀμφιβολίες.

Ὁ κ. Σ. δὲ διστάζει νὰ στηλιτεύσῃ ἐκείνους, ποῦ κάνουν σύγχυση ἀνάμεσα στὴ φιλολογικὴ καὶ τὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ, ἐκείνους, ποῦ ζητοῦν ἄλλο κάτι ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ κριτικὴ, παρὰ νὰ μᾶς δώσῃ «κείμενον κεκαθαμένον». Ὑπογραμμίζει, ὅτι ἡ κριτικὴ ἐκδοσις, σὰν καθαρὴ φιλολογικὴ ἐργασία εἶναι ἔργον τοῦ φιλόλογου, μὲ τὸ ὁποῖο τίποτε δὲν ἔχει νὰ κἀνῃ ὁ κριτικὸς τῆς λογοτεχνίας.

Ἄλλ' ὅσα προσθέτει πάνω σ' αὐτὰ ὁ κ. Σ. μ' ἀρέσει ἰδιαίτερα νὰ σημειώσω: «Αὐτὸ (ἡ κριτικὴ δηλ. ἐκδοσις καὶ ἡ φιλολογικὴ κριτικὴ) εἶναι τὸ ἔργο τοῦ (τοῦ φιλόλογου), ὅχι τὸ μοναδικὸ βέβαια οὔτε τὸ σπουδαιότερο» Καὶ σὲ ὑποσημείωση: «Αὐτὸ πρέπει νὰ τονισθῇ ρητῶς..... Ἀλλοίμονον ὅμως, ἂν σταματήσῃ εἰς αὐτὸ ἡ φιλολογία, ὅπως συνέβη συχνὰ εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν».

Ἄν ἦταν τρόπος νὰ διαλαληθοῦν αὐτὰ τὰ λόγια πλατύτερα: ὅχι τὸ μοναδικὸ ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ σπουδαιότερο ἔργο τοῦ φιλόλογου ἀποτελεῖ ἡ κριτικὴ ἐκδοσις τῶν κειμένων....

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Ν. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ «Ἀπὸ τὸν Ἀπύλλωνα στ' Ἀπόλλωνα τῆς Ρόδου» Ἀλεξάνδρεια, 1935.

Εἶναι μιὰ ὁμιλία ποῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν κ. Κ. στὴν Ἀλεξάνδρεια. Κάνει λόγο γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα στὴ Ρόδο, γιὰ τίς τοπωνυμίες τοῦ νησιοῦ, ποῦ ἔχουν σχέση μὲ τὴ λατρεία τοῦ Ἡλίου, τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ ἄλλων ἀκόμα θεῶν. Μιλεῖ ἐπίσης γιὰ τὴν ὁμορφὴ περιοχὴ τῶν Ἀπολλώνων κ. λ.

Ἐκεῖνο, ποῦ ξεχωρίζει κανεὶς, εἶναι ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία μιλάει ὁ κ. Κ. γιὰ ὅ,τι ἀναφέρεται στὸ ἰταλοκρατούμενο νησί, τ' ὠραῖο ἐλληνικὸ νησί. Καὶ πόσο ζωντανεῖται μπροστὰ μᾶς ὅλη αὐτὴ τὴν ἀγάπη τοῦ ὁ στίχος τοῦ Παλαμᾶ, ποῦ παραθέτει:

«Ἄντι νὰ πνέη ἀέρας, πνέει ἐδῶ τραγοῦδι».

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ : Μετάφραση Ι. Οἰκονομίδου

Ὁ ἐκδοτικὸς Οἶκος Σιδέρη, κυκλοφόρησε σὲ τετάρτη ἐκδοσις τὸ Α' μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας μεταφρασμένο ἀριστοτεχνικὰ ἀπὸ τὸν κ. Ι. Οἰκονομίδη. Ὁ ἴδιος ὁ μεταφραστὴς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μὲ τὴν ἐργασία τοῦ αὐτοῦ ζήτησε τὴν ποιητικὴ ἀπόδοσις στὰ νεοελληνικὰ τοῦ κειμένου τῆς Ὀδυσσεΐας. Καὶ τὸ κατώρθωσε. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἀγνήδημοτικῆ δίνει στὸ ἀθάνατο ποίημα ὅλη τὴν ὁμορφιά του. Πραγματικὰ ὁ κ. Οἶκ. προσφέρει ἓνα ἔργον ἄξιο νὰ μελετηθεῖ καὶ νὰ προσεχθεῖ.

Μ. Η.

ΧΡΟΝΙΚΑ

—Ὁ γνωστὸς Ἑλληνιστὴς καὶ ἐκλεκτὸς συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μᾶς κ. Carlo Brignenti ἔδωκε μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τὴν Ἴονιο Σχολὴ καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν ποιητὴ Γεράσιμο Μαρκοῦ πού διάβασε σὲ ὠραῖοτατὴ δική του ἔμμετρη Ἰταλικὴ μετάφραση ὠρισμένα μέρη ἀπὸ τὸν «Ὀρκο» Δὲ μπορούμε παρὰ νὰ εὐχαριστήσουμε θερμὰ τὸν ξεχωριστὸ φίλο γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον ποῦ δείχνει γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

—Στὶς 30 Ἰανουαρίου μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ὁδείου Θεσσαλονίκης ἔγινε τὸ καλλιτεχνικὸ μνημόσυνο τοῦ Θεσσαλονικεῖα μουσουργοῦ Αἰμιλίου Ριάδη.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὁδείου κ. Ἀλεξ. Καζαντζῆς, πρῶτος ἴσαμε σήμερα, μᾶς παρουσίασε σὲ μιὰν ἀληθινὰ δημιουργικὴ καὶ καλλιλογικὴ του ὁμιλία, τὸ μουσικὸ ἔργο τοῦ Ριάδη, συγκεντρωμένο ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ, ὠνόμασε τὸ εἶδος του, καὶ σαφῆς καθὼς εἶναι στὴν ἐκφρασὴ του, δὲν παρέλειψε νὰ ἐξηγήσῃ τίς ἐπιδράσεις τοῦ μουσουργοῦ, τίς προτιμήσεις καὶ τίς κατευθύνσεις ποῦ ἀκολούθησε γιὰ νὰ παρουσιάσει μιὰν ἐλληνικὴ μουσικὴ, μὲ καταφανῆ τὰ χρώματα τῆς ἀνατολῆς, μὰ πάντι πρωτότυπη καὶ κοντὰ στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἔννοια τῆς μεγάλης τέχνης ποῦ ἀντλήσῃ ἀπὸ τοὺς ξένους δασκάλους. Μὲ θέρημ ἀκόμα μίλησε καὶ γιὰ τὸ «καθαρὰ ποιητικὸ» ἔργο τοῦ Ριάδη. Ἐτσι ἡ ὁμιλία αὐτὴ τοῦ κ. Ἀλ. Καζαντζῆ, ἀποτελεῖ τὸ περιγραμμά τῆς ζωῆς τοῦ Ριάδη, σημαντικὸ βοηθητικὸ γιὰ τὴ σπουδὴ ὅλου τοῦ ἔργου τοῦ Μακεδόνα καλλιτέχνη. Σὲ μιὰν ἀπὸ τίς πιὸ εὐτυχισμένες του στιγμῆς ὁ κ. Γιάννης Κοπανᾶς ἀπήγγειλε μὲ πολλὴ τέχνη. Ἀπὸ τὸν κ. Α. Μαργαρίτη ἐκτελέσθηκε στὸ πιάνο, μιὰ διασκευὴ τοῦ παλιὰ καὶ ἀνέκδοτη πάνω σὲ ποίημα τοῦ Ριάδη. Τραγοῦδησαν οἱ ὀδῆδες Α. Ἀσημακοπούλου, καὶ Ρ. Νικολοπούλου. Παίχθηκε ἓνα κουαρτέτο ἀπὸ τοὺς Δ. Γεωργίου, Στ. Καζαντζῆ, Κ. Πετρά καὶ Ο. Χόρν, καὶ δυὸ χορευτικὰ τραγοῦδια.

—Στὴν αἴθουσα τοῦ κινηματοθεάτρου «Πάλλας», ἔγινε τὸ δεύτερο καλλιτεχνικὸ μνημόσυνο, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁδείου. Μὲ πολλὴ θέρημ ποῦ γίνονταν πιὸ αἰσθητὴ, γιὰτὶ ἐκφράζονταν σὲ ἀπλή δημοτικὴ

γλώσσα ο κ. Καρατζίδης, απ' τους παλαιούς μαθητάς του Αίμ. Ριάδη, μίλησε για τόν άνθρωπο, για τή ζωή του, και για τόν καλλιτέχνη Αίμ. Ριάδη. 'Ο θαυμασμός κ' ή αγάπη, ώδήγησε τήν έρευνα του όμιλητή στις ίδιες διακριβώσεις για τήν ποιητική και συνθετική εργασία του Αίμ. Ριάδη. 'Η μικτή χορωδία του 'Ωδείου έψαλε διάφορα άποσπάσματα από τή «Βυζαντινή λειτουργία». 'Η ίδια χορωδία τραγούδησε για πρώτη φορά τή «Γαρουφαλιά» Και ή δ. Κουράκου με συνοδεία πιάνου από τή δ. Παναγοπούλου, τρία τραγούδια.

— Τή βραδυά τής 15 Φεβρουαρίου από τόν ραδιοφωνικό σταθμό του Μπάρι έγινε έκπομπή μιας όμιλίας του κ. Μαν. Καλομοίρη για τόν έργο του Αίμ. Ριάδη με τήν ευκαιρία του καλλιτεχνικού μνημοσύνου του. 'Επίσης ό καθηγητής τής νεοελληνικής λογοτεχνίας κ. Ζώρας, μίλησε για τή μουσική και ιδιαίτερα για τήν πνευματική ζωή τής Θεσσαλονίκης. 'Ο κ. Ζώρας βρήκε τά πιο θετικά λόγια για νά μιλήση για τίς «Μακεδονικές 'Ημέρες» και τή λογοτεχνική εργασία των συνεργατών του περιοδικού.

— Στην όμαδική κίνηση που σημειώθηκε μέσα στην ίδια εβδομάδα από κάθε πλευρά, για τήν εμφάνιση τής καλλιτεχνικής και πνευματικής εργασίας του Αίμ. Ριάδη—εμφάνιση φοβούμεθα, πρόχειρα πυρασκευασμένη τουλάχιστο στο μουσικό μέρος—εξαίρεση έκανε ό Σύλλογος των άποφοίων Γυμνασίου Θηλέων. Τήν Κυριακή 2 Φεβρουαρίου ανέβασε στη σκηνή του «Πάλλας» τόν παραμυθόδρομα του Τεοντόρ ντε Μπανβίλ «'Ο Ρικέ με τόν τσουλοΰφι» κατά διασκευή του Αίμ. Ριάδη. Δέν εξέτάζουμε αν ή Δημοτική μας 'Αρχή θέλησε νά ενισχύσει σημαντικά τόν Σύλλογο των 'Αποφοίων για νά άνεβασθεί με κάθε άριότητα τόν έργο, μολοντί για τήν καλλιτεχνική μας ζωή, παίξει ένα σημαντικότατο ρόλο κι άποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα αυτή ή συμβολή τής Δημοτικής μας 'Αρχής. 'Εκείνο που άξίζει νά σημειωθεί ιδιαίτερα είναι ότι ή ενίσχυση αυτή βρήκε τήν πιο άσφαλή και τήν πιο επιτυχημένη χρησιμοποίηση. Μπορούμε έτσι νά πούμε πως ό «'Ρικέ με τόν τσουλοΰφι» που είχε άνεβαστεί άλλοτε από τόν θίασο Β. 'Αργυροπούλου, για πρώτη φορά τώρα άπέκτησε μιάν ολοκλήρωση, τόσο στην έρμηνεία του όσο και στη σκηνοθετική του εμφάνιση. 'Ο κ. Γιάννης Κοπανάς που διδάξε τόν έργο, είχε αυτή τή φορά πολύτιμο συνεργάτη τόν καλλιτέχνη κ. Πολ. Ρέγκο. Οί σκηνογραφίες του, έδειχναν μιά μελέτη και μιά κατανόηση του έργου. Βρίσκονταν σε μιάν άπόλυτη άρμονία με τήν άτμόσφαιρά του.

'Ο μύθος του «'Ρικέ με τόν τσουλοΰφι» είναι τοποθετημένος στη σφαίρα τής φαντασίας. Και σάν έργο με τέτοια ύψη είναι από τά άρτιώτερα στην άρχιτεκτονική του διασκευή και στη σκηνοθετική του οίκονομία 'Ο στίχος του Αίμ. Ριάδη χωρίς ν' άπομακρύνεται από τόν αρχικό κείμενο, διατήρησε όλη τήν πλαστικότητα, τή διαύγεια, τήν ειρωνεία και ένα σπιθήρα στον όποιο άναγνώριζε κανείς τήν προσωπικότητα του διασκευαστού. 'Η ομάδα των νέων που με τόν κ. Γ. Κοπανά έρμήνευσαν τόν έργο, πρέπει νά χαιρέται γιατί άληθινά έμψύχωσε με άφοσίωση και ζήλο τούς ρόλους. 'Ο κ. Κ. Ζαρούκας ('Ρικέ) άπέδωσε με πολλή θέρμη τίς ποικίλες άποχρώσεις του ρόλου του. 'Η δ. Μ. Σαρκοπούλου (Τριανταφυλλούλα)—άπό τίς πιο επιτυχημένες εμφανίσεις τής Σχολής—είχε όλη τή φυσικότητα και τήν άνεση και σιόν τονισμό

και στην ήθοποιά. 'Ισως νά ήταν ένας άχαρις, και δύσκολος συνάμα ό ρόλος του γελωτοποιού φεγγαροζούμη που άνέλαβε νά παίξει ό κ. Χ. Γούναρης. Δέν κατορθώσαμε νά συλλάβουμε τήν προσωπικότητά του. 'Ο κ. Γ. Κοπανάς—ό ίδιος άπέδωσε λαμπρά τόν μέρος του Μυρτίλου—έκαμε μιά μεθοδική διδασκαλία και μιάν επιτυχημένη κατανομή των ρόλων. Τήν όρχήστρα διηύθυνε ό κ. Β. Θεοφάνους.

Πρίν από τήν παράσταση ή Πρόεδρος του Συλλόγου των 'Αποφοίων, δ. 'Ισμ. Τζεργιά άπήγγειλε με πολλήν ειλικρίνεια ποιήματα του Αίμ. Ριάδη.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

— 'Από τόν κύκλο των διαλέξεων τής Μακεδονικής 'Εκπαιδευτικής 'Εταιρίας, στην αίθουσα του 'Εμπορικού 'Επιμελητηρίου, μίλησε στις 21 και 28 'Ιανουαρίου ό καθηγητής τής 'Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου κ. Ρωμαίος για τά άρχαία μνημεία τής Μακεδονίας.

— Στις 4 Φεβρουαρίου από τή σειρά των διαλέξεων τής ίδιας 'Εκπ. 'Εταιρίας μίλησε ό καθηγητής κ. Σ. Πελεκίδης για τήν άρχαία έλληνική ιστορία.

— 'Ο κ. Βασ. Δεδούσης από τή σειρά διαλέξεων τής «'Νέας Λέσχης» μίλησε στην αίθουσα της στις 29 'Ιανουαρίου και στις 5 Φεβρουαρίου για τόν «'Δωδεκάλογο του γύφτου» του Κ. Παλαμά, με τήν ευκαιρία που ό ποιητής συμπλήρωσε πενήντα χρόνια φιλολογικής ζωής.

— 'Ο κ. Λάμπρος Παραρής μίλησε στην αίθουσα των Ποντίων στις 9 Φεβρουαρίου για τή ζωή και τόν έργο του Κ. Παλαμά και ειδικά για τά «τραγούδια τής πατρίδας μου».

— Στις 20 Φεβρουαρίου στην αίθουσα του 'Εμπορικού 'Επιμελητηρίου, μίλησε ό κ. Γ. Γ. Πιτσιλάς με θέμα «'Πώς δημιουργήθηκαν οι σλαυτικές έστιες στη Μακεδονία».

— 'Ο κ. Δ. Ευαγγελίδης καθηγητής του Πανεπιστημίου στις 18 Φεβρουαρίου, μίλησε στον ίδιο κύκλο των διαλέξεων τής ΜΕΕ για τά βυζαντινά μνημεία τής Θεσσαλονίκης.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γ. ΘΕΟΤΟΚΑ : «'Αργώ» μυθιστόρημα έκδοση Πυρσοΰ 'Αθήνα 1936
Μ. ΣΙΓΟΥΡΟΥ : 'Ο καλός άνθρωπος (σάτυρα). Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ : 'Ομήρου 'Οδύσσεια (μετάφραση). ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ : «'Τά νεανικά ίταλικά ποιήματα του Δ. Σολωμοΰ» (μελέτη). 'Αθήνα 1936.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«'ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» (1ο 'Ιανουάριος, 2ο Φεβρουάριος). «'ΝΕΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» (άρ. 42, 43, 44). «'ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» (άρ. 3 Δεκέμβριος 1935). «'Αργώ» (λογοτεχνικά φύλλα άρ. 1 Φεβρουάριος) «'ΜΑΚΕΔΟΝΟΠΟΥΛΟ» (άρ. 9). «'ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ» (Φεβρουάριος άρ. 3). «'ΣΑΡΩΝΙΚΗ ΠΝΟΗ». «'Ι. 'ΕΛΛΗΝΙΣΜΕ ΣΟΝΤΕΜΠΟΡΑΙΝ» (άρ. 4 Φεβρουάριος).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«'Νέα 'Ημέρα». (Τεργέστης). «'Νέοι Καιροί», (Πειραιεύς). «'Νέα 'Ημέρα», (Πύργου 'Ηλείας). «'Πρόσδος», (έβδ. έφημερίς 'Αλμυρού). «'Καστοριανή Ζωή», (έβδ. έφημ. Καστορίας) «'Επτάνησος», (Κέρκυρα).

Κυκλοφόρησαν

ΠΕΤΡΟΥ Σ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

*Πωλείται εις ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα
τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Ἀθηνῶν*

Β. ΤΑΤΑΚΗ

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΣΤΟΧΑΣΜΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

*Πωλείται εις ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα
τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Ἀθηνῶν*